

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

2019

Venla Lamminen ja Sofia Venno

# LASTENSUOJELUN LAITOSHOIDON LAATU

– Lasten kokemuksia laitoshoidosta

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi (AMK)

2019 | 45 sivua, 9 liitesivua

Venla Lamminen ja Sofia Venno

## LASTENSUOJELUN LAITOSHOIDON LAATU

### - Lasten kokemuksia laitoshoidosta

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lasten kokemuksia lastensuojelun laitoshoidon laadusta. Tutkimuksessa hyödynnettiin Soccan ja Osallisuuden aika ry:n kehittämää Yhteisön kokemuspeliä. Lautapelin avulla lapset saivat arvioida lapsen hyvinvoinnin osa-alueita sekä sanallisesti että hymiöitä käyttämällä. Arvioitavat osa-alueet perustuvat lastensuojelun terapeutin laitospedagogian keskeisiin elementteihin sekä lapsen suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malliin. Opinnäytetyössämme tarkoituksena oli saada lisäksi myös pelistä käyttökokemuksia.

Opinnäytetyömme toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Järjestimme kaksi pelikertaa ja molemmille pelikerroille osallistui kaksi lasta sekä yksi ohjaaja lastenkodista. Lisäksi teimme anonyymin Webropol-kyselyn, joka lähetettiin kaikille lastenkodin lapsille. Tarkoituksena oli saada kokemuksia myös niiltä lapsilta, jotka eivät osallistuneet pelin pelaamiseen.

Tutkimuksen tulosten perusteella lapset ovat pääasiassa tyytyväisiä lastenkodin arkeen. Lapset pystyvät tulosten mukaan vaikuttamaan omaan elämäänsä, kokevat olonsa turvalliseksi ja saavat riittävästi apua sekä tukea lastenkodin ohjaajilta. Kehittämisehdotuksia nousi esille liittyen esimerkiksi päätösten perusteluihin, kaveri- ja seurustelusuhteiden tukemiseen sekä laitostumisen estämiseen.

### ASIASANAT:

lastensuojelu, laitoshoido, osallisuus, terapeutin laitospedagogia, suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social services

2019 | 45 pages, 9 pages in appendices

Venla Lamminen ja Sofia Venno

# QUALITY OF CARE IN A CHILD WELFARE INSTITUTION

- Children's Experiences of Institutional care

The aim of this study was to find what kind of experiences children have had of institutional care. In this study we used a board game made by Socca and Osallisuuden aika ry. We used the board game to help children evaluate different sections of well-being by talking about them and by using emotion cards to describe how they felt about each section. The sections of well-being in the game were based on key elements of therapeutic residential care and elements of emotional and relational well-being. The other aim of this study was to find how the board game would work as a quality evaluation tool for child welfare institutions.

We used qualitative research method in this study. The study was conducted by playing the board game on two separate times. Both times we had two children and one worker from the child welfare institution. We also made a Webropol survey, which was sent to all children in the child welfare institution with the purpose of also finding experiences of those children who didn't participate to playing the board game. The survey was anonymous.

Findings of this study conclude that the children are mostly happy with the quality of care they get in the child welfare institution. Children say that they have a feeling of being able to influence their own lives. The children also feel that they are safe in the child welfare institution and that they get enough support from the workers there. They also had a few things they would like to be improved about the institution. The things that needed improving were about workers explaining decisions, support for relationships with friends and partners and preventing institutionalization.

## KEYWORDS:

Child welfare, institutional care, participation, therapeutic residential care, emotional and relational well-being

# SISÄLTÖ

<b>1 JOHDANTO</b>	<b>6</b>
<b>2 LASTENSUOJELU</b>	<b>8</b>
2.1 Lastensuojelun sijaishuolto	8
2.2 Osallisuus lastensuojelussa	10
2.3 Aikaisemmat tutkimukset laitoshoidon laadusta	12
<b>3 TERAPEUTTINEN LAITOSKASVATUS</b>	<b>16</b>
3.1 Terapeuttisen laitostkasvatuksen periaatteet	16
3.2 Yhteisön kokemuspeli	17
3.3 Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli	18
<b>4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS</b>	<b>20</b>
4.1 Tutkimustehtävä	20
4.2 Tutkimusmenetelmät ja toteutus	20
4.3 Tulosten analysointi	24
<b>5 TUTKIMUKSEN TULOKSET</b>	<b>26</b>
5.1 Turvallisuus	26
5.2 Myönteinen minäkuva	28
5.3 Toimijuus	31
<b>6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI</b>	<b>35</b>
6.1 Tutkimuksen johtopäätökset	35
6.2 Eettisyys ja luotettavuus	37
6.3 Arviointi ja pohdinta	39
<b>LÄHTEET</b>	<b>43</b>

## LIITTEET

- Liite 1. Tutkimuslupa.
- Liite 2. Yhteisön kokemuspeli.
- Liite 3. Webropol-kyselyn kysymykset.
- Liite 4. Pelin apukysymykset.

## **KUVAT**

Kuva 2. Pelilauta ja hymiöt.

23

## **KUVIOT**

Kuvio 1. Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli. (mukaillen Fattore, T.; Mason, J. & Watson, E. 2008, 62)

19

## **TAULUKOT**

Taulukko 1. Hymiöt teemoittain.

34

# 1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on toteuttaa lastenkodissa asuvien lasten kanssa itsearviointiin ja osallisuuteen liittyvä laadullinen tutkimus, jossa lapset arvioivat laitoshoidon laatua. Tarkoituksena on tuoda lasten ääni ja kokemukset esiin sekä lisätä heidän osallisuuttaan. Tutkimuksessa käytetään terapeuttisen laitokasvatuksen mallinnuksen pohjalta kehitettyä itsearviointipeliä sekä pelin teemoihin liittyvää Webropol-kyselyä. Meidän lisäksi peliin osallistui kaksi lasta sekä lastenkodin ohjaaja, joka oli vastuussa toiminnasta. Webropol-kyselyyn puolestaan saimme kolme vastausta, joita käsittelemme luvussa 5.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on turkulainen lastenkoti. Lastenkoti tarjoaa huostaanotetuille lapsille pitkäaikaista sekä kodinomaista hoitoa ja kasvatusta. Lastenkodissa asuvat lapset ovat jo nuoruusikäisiä, mutta koska lastensuojelulain (417/2007) 6 § mukaan alle 18-vuotias on lapsi, puhumme heistä opinnäytetyössä lapsina. Toimeksiantajan pyynnöstä emme tuo lastenkodin nimeä opinnäytetyössä esille.

Otsikoihin on noussut viime vuosina tapauksia lastensuojelulaitoksista, joissa toiminta on ollut lain vastaista ja lasten oikeuksia rajoittavaa. Lasten ja nuorten kokemuksia on tärkeää saada esiin lasten kasvuolosuhteiden ja sijaishuollon toiminnan kehittämisen mahdollistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa julkaissut päivitettyt lastensuojelun laatusuositukset lokakuussa 2019. Suositusten päivitettyssä versiossa on hyödynnetty aiemmin tehtyjä selvityksiä, kriteerejä sekä lasten itse antamia suosituksia. Suositukseen sisältyvät sijaishuollon laatuksiteerit, jotka on laadittu vuonna 2018 osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Suositusten mukaan sijaishuollon tulisi olla lakiin ja säännöksiin perustuvaa, laadukasta ja turvallista. Toimintaa velvoittavien lakien ja säännösten lisäksi kriteeristö sisältää laatusuosituksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 9, 48, 59–60.) Suosituksia käymme läpi tarkemmin luvussa 2.1.

Kokemuksia lastensuojelun laitoshoidon laadusta lasten näkökulmasta on tutkittu aiemminkin. Esimerkiksi Lapsiasiavaltuutetun Suojele unelmia, vaali toivoa -julkaisussa käsitellään nuorten suosituksia sekä kokemuksia lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2019 Ne näki musta -nimisen raportin, joka käsittelee huostassa olevien lasten hyvinvointia ja sijaishuoltoon liittyviä kokemuksia. Lisäksi Pesäpuu ry. järjestää kokemusasiantuntijatoimintaa kaiken

ikäisille sijoitetuille lapsille ja nuorille. Aiempia tutkimustuloksia käsitellään tarkemmin raportin luvussa 2.3.

Tutkimuksessa käytettävä Yhteisön kokemuspeli on ollut valtakunnallisesti testattavissa ja sitä on kokeiltu esimerkiksi Helsingissä Teinilän ja Hyvösen lastenkodeissa. Peli on saanut hyvän vastaanoton ja pelikokemukset ovat olleet rohkaisevia. Lastenkodit ovat saaneet merkityksellistä tietoa lasten kokemuksista, joita voidaan käyttää lastenkotien kehittämisen tukena. (Socca 2019b.) Laura Ylirukalta saadun sähköpostin mukaan Helsingin kaupunki on linjannut, että peliä käytetään kaikissa Helsingin kaupungin omissa lastensuojelulaitoksissa. Pelin aiempia käyttökokemuksia on arvioituna Innokylän internetsivuilla (Innokylä 2018).

Esittelemme raportin alussa aiheeseen liittyvää teorian tietoa sekä aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksia. Neljännessä luvussa kerromme tutkimuksessa tavoittelemamme tutkimustehtävät, kuvaamme tutkimuksen toteutuksen ja käytetyt tutkimusmenetelmät sekä kerromme tulosten analysoinnin prosessista. Viidennessä luvussa esittelemme tutkimuksen tulokset. Kuudennessa luvussa vertailemme tutkimuksen tuloksia aiempiin tutkimuksiin ja teorian tietoon, teemme johtopäätöksiä sekä raportoimme tutkimuksen aikana esille nousseet kehittämissuhteet. Arvioimme myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta ja Yhteisön kokemuspelin käytöstä saamiamme kokemuksia. Lopuksi arvioimme omaa työskentelyämme ja kerromme ehdotuksemme tutkimuksen tuloksen hyödynnettävyydelle ja mahdollisille jatkotutkimuksille.

## 2 LASTENSUOJELU

### 2.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Lastensuojelulaki 417/2007, 49 §). Huostaanotto kuuluu viimesijaisiin lastensuojelun toimenpiteisiin ja ennen huostaanottoa on yleensä kokeiltu monia erilaisia tukitoimia perheen auttamiseksi (Forsberg & Ritala-Koskinen 2018, 11). Kodin ulkopuolelle oli vuonna 2018 sijoitettuna 18 555 lasta, joka on 2,6 % enemmän kuin vuonna 2017. Huostaanotettuina oli kokonaismäärästä 10 816. Huostassa olleista lapsista 27,7 % oli sijoitettuna laitokseen. (THL 2019c, 3–6.)

Lapsi on otettava huostaan, jos huolenpidossa on puutteita, jotka vaarantavat lapsen terveyttä ja kehitystä. Lapsi on otettava huostaan myös sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen oma käyttäytyminen tai kasvuolosuhteet vaarantavat vakavasti terveyttä ja kehitystä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §.) Lapsen huostaanoton syinä voi olla esimerkiksi vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, perheväkivalta, perheen sisäiset ristiriidat, vaikeat huolto- ja tapaamiskysymykset, neurobiologiset tekijät, kaltoinkohtelu, vuorovaihtuksen ongelmat, lasten aikuissuhteiden puuttuminen sekä kiintymyssuhteiden katkokset tai puuttuminen (Heino & Sinkkonen 2016, 461).

Lapsen huostaanotto vaikuttaa lapsen sekä perheen perus- ja ihmisoikeuksiin. Siinä puututaan esimerkiksi perustuslaissa suojattuun itsemääräämisoikeuteen, liikkumisvapauteen sekä yksityis- ja perhe-elämän suojaan. Lisäksi huostaanotossa puututaan lapsen oikeuksien sopimuksessa turvattuun oikeuteen elää yhdessä vanhempansa kanssa. Toisaalta huostaanotolla voidaan turvata lapsen oikeus välttämättömään huolenpitoon ja suojeluun. Huostaanotto voi turvata myös oikeuden elämään ja henkiinjäämiseen, sekä estää väkivallalta, laiminlyönneiltä tai hyväksikäytöltä. (Araneva 2018, 113–114.) Toisille sijaishuoltoon siirtyminen saattaa aiheuttaa helpotuksen tai onnen tunteita. Usein sijaishuoltoon siirtyminen saattaa kuitenkin tuoda mukanaan myös ristiriitaisia ja epäoikeudenmukaisuuden tunteita, epävarmuutta sekä paniikkia. (Enroos 2016, 251.)

Lapsen hoitoon ja kasvatukseen sijaishuollossa sisältyy arjesta huolehtiminen ja perushoito. Lisäksi on huolehdittava lapsen oikeuksien toteutumisesta ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta. Sijaishuollossa hyvään hoitoon kuuluu lapsilähtöinen työskentely ja lapsen etujen mukainen kasvuympäristö. (THL 2019a.) Sijaishuollossa asuvilla lapsilla



saattaa olla takanaan monen vuoden traumaattisia ajanjaksoja, eikä näillä lapsilla ole mahdollisuutta elää ja kasvaa omassa kodissa (Hakalehto & Toivonen, 137). Tavoitteena onkin taata turvallinen ympäristö, jossa tähdätään sijoitukseen johtaneiden ongelmien ratkaisemiseen (Healey 2018, 42).

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidon tai muulla lapsen tarpeisiin vastaavalla tavalla. Laitoshoidon päädytään tilanteissa, joissa sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti tukitoimien avulla esimerkiksi perhehoidossa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 50 §.) Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa ovat lastenkodit, nuorisokodit, vastaanottokodit, koulukodit ja muut niihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät valtio, kunnat ja yksityiset yhteisöt. (Saastamoinen 2010, 10.)

Lastensuojelun laitoshoidon tarkoitus on 0-17-vuotiaille huostaanotetuille tai avohuollon tukitoimeenpiteenä sijoitetuille lapsille. Sijoitetut lapset ovat nykyään aiempaa vanhempia ja suuri osa heistä on jo nuoruusiässä. Se kuitenkin usein tarkoittaa sitä, että ongelmat ovat yhä monimuotoisempia ja hankalampia, sillä lapset ovat saattaneet joutua olemaan pitkään epävakaisissa olosuhteissa. (Sinkkonen 2015, 148.)

Ympäri vuorokautisen laitoshoidon tarkoituksena on tarjota laadukasta hoitoa ja kasvatusta turvallisessa ympäristössä, jossa on mahdollisuus normaaliin arkeen sekä yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteiden huomioimiseen. Laitoshoidon tavoitteena on mahdollistaa lapsen kuntoutuminen, elämänhallinnan lisääntyminen ja mahdollisuus tasapainoiseen aikuisuuteen. (Laitoshoidon Lape-työryhmä 2019.)

Laitoksessa on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat, jotka mahdollistavat myös riittävän yksityisyyden. Lapsella tulee olla mahdollisuus yksinoloon ja omaan alueeseen. Sen lisäksi on kuitenkin oltava myös yhteisiä tiloja. Laitoksen tulisi olla riittävän tilava perheasunto, joka sijaitsee normaaliympäristössä. Tilojen tulisi olla mahdollisimman kodinomaisia ja viihtyisiä. (THL 2019b.) Lastensuojelulaitoksissa tulee olla riittävästi henkilökuntaa lasten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden. Hoito- ja kasvatustehtävissä toimivia työntekijöitä tulee olla vähintään seitsemän. Siinä tapauksessa, että samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, on hoito- ja kasvatustehtävissä toimivia työntekijöitä oltava vähintään kuusi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 59–60 §.)

Sijaishuollon laatukriteerien suositusten mukaan laitoshoidossa lapsen tulisi voida tuntea olonsa alusta lähtien turvallisiksi ja tervetulleiksi. Lapsen tulisi saada riittävästi tukea kasvuun ja kehitykseen ja lisäksi laitoksen ilmapiiriin tulisi olla lasta arvostava sekä

kannustava. Lapsella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa sekä osallistua omaa elämäänsä ja arkeansa koskevaan päätöksentekoon. Lisäksi lapselle on annettava riittävästi tietoa hänen oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoistaan. Laitoksen työntekijöiden tulisi tukea lapsen ihmissuhteita ja laitoksen ulkopuolella tapahtuvia harrastuksia sekä koulunkäyntiä. Lapsen terveydenhuollon ja muiden perus- ja erityistason palveluiden toteutumisesta on huolehdittava sijoituksen aikana. Lapsen tulee saada riittävästi tukea siirtymävaiheissa esimerkiksi sijaishuoltopaikasta pois muuttaessa. Itsenäistyvälle nuorelle on tarjottava riittävästi tukea itsenäisen elämän taitojen opetteluun, tulevaisuuden suunnitteluun sekä jälkihuollon palveluihin siirtymiseen. Koko sijoituksen aikana lapsella on oltava tunne, että sijoitus ja sen aikainen dokumentointi on suunnitelmallista. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2019, 62–73.)

Sijoitetut lapset, jotka ovat traumatisoituneet varhaislapsuudessaan, ovat erityisen haavoittuvaisia ja heillä on suurentunut, elinikäinen riski mielenterveyden ja ihmissuhteiden ongelmille sekä käyttäytymisen häiriöille (Golding 2014, 19). On erittäin tärkeää, että sijaishuollossa työskentelevät aikuiset pystyvät näkemään sijaishuollossa elävän lapsen asiattomankin käytöksen taakse, sillä käytös ei ole aina lapsen tahdosta ja valinnoista lähtevää käytöstä. Käytös saattaa olla seurausta lapsuusaikaisista olosuhteista, esimerkiksi vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmista. Aikuisilta vaaditaan runsaasti pitkäjänteisyyttä ja ymmärrystä, sekä halukkuutta tarjota lapselle positiivisia kokemuksia. (Hakalehto & Toivonen, 165.) Lisäksi on tärkeää osata erottaa ongelmakäyttäytyminen normaaliin murrosikään kuuluvasta käyttäytymisestä, sillä sijoitettujen lasten murrosiän kasvuprosessiin kuuluva kuohunta ja rajojen kokeileminen voidaan helposti ajatella johtuvan sijoitetun taustoista ja tilanteesta. Sijoitetut lapset toivovat kuitenkin tulevaisuutta kohdatuiksi tavallisina lapsina. (Vario ym. 2012, 18–19.) Esimerkiksi Lastensuojelun keskusliiton julkaisemassa Minä jaksan tämän päivän -teoksessa, lastensuojelun asiakkaana ollut nuori esittää pyynnön siitä, ettei heitä tarvitsisi nähdä automaattisesti pahamaineisina laitosnuorina, kasvottomana massana tai yhteiskunnan outoina henkilöinä (Hirvonen & Hurskainen 2019, 86).

## 2.2 Osallisuus lastensuojelussa

Lapsen osallisuuteen lastensuojelussa kuuluu lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen, puhevallan käyttö ja mahdollisuus edunvalvojan käyttämiseen. Osallisuudessa on kyse siitä, miten lapsi voi olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa

oman etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Osallisuuteen kuuluu oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista ja mahdollisuudesta ilmaista mielipiteensä niistä. (Saastamoinen 2010, 66.) Osallisuudessa lapsen mielipiteelle on annettava painoarvoa ja sitä on aidosti kunnioitettava. Ratkaisut ja lopputulokset eivät välttämättä ole aina lapsen mielipiteiden tai toiveiden mukaisia, mutta tärkeää on niiden vakavasti ottaminen, arvostaminen ja aito kuuleminen. (Saastamoinen 2016, 11.) Osallisuutta on myös oikeus olla osallistumatta. Lapsella ei siis ole esimerkiksi velvollisuutta ilmaista omia näkemyksiään tai mielipiteitään. Lastensuojelun työntekijän tulee aktiivisesti pyrkiä selvittämään lapsen näkemyksiä lasta koskevissa asioissa lastensuojeluprosessin aikana, mutta lasta ei kuitenkaan tule painostaa osallisuuteen. (Hakalehto & Toivonen, 48.)

Lapsen oikeus osallisuuteen lastensuojelun toiminnassa on yksi keskeisimmistä lastensuojelulain peruslähdekohdista. Lapsen oikeutta osallisuuteen turvaa myös perustuslaki, jonka mukaan lapsella on oikeus vaikuttaa itseänsä koskeviin päätöksiin kehitystason mukaisesti. Lapsen oikeutta taataan myös useissa kansainvälisissä sopimuksissa, suosituksissa sekä ohjelmissa. Tärkein sopimuksista on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka on Suomessa voimassa lakitasoisena. (Toivonen & Pollari 2018, 73–74.)

Lapsen osallisuus on lähtökohta lapsen kanssa työskentelyssä ja se tulee huomioida kaikessa työskentelyssä (Saastamoinen 2010, 66). Lastensuojelun työssä ei aina pystytä panostamaan riittävästi asiakkaan mahdollisuuksiin vaikuttaa tai osallistua itseä koskevien asioiden käsittelyyn ja päätöksentekoon (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017, 238). Lastensuojelupalvelukontekstit on rakennettu usein niin, ettei asiakas ole todellisena osallisena toimenpiteissä. Lastensuojelun asiakkaat ovat siis työn, muutosten ja ratkaisujen kohteina. Osallisuuden kannalta merkittävintä olisi kuitenkin juuri kokemus aktiivisesta koki- jasta ja toimijasta prosessin aikana. Asiakkaana oleva lapsi tulisi nähdä asiantuntijana. (Lamberg 2018, 90–99.)

Lastensuojelussa osallisuuden vahvistamisessa oleellista on se, että miten lapsi voi vaikuttaa siihen, miten hänen kanssaan työskennellään. Lapsen osallisuus tulee liian usein kuitatuksi sillä, että lasta tavataan ja mielipiteet pyritään selvittämään ikätason mukaisesti. Lapsen osallisuutta tulisi kuitenkin ajatella kokonaisvaltaisemmin ja lapselle tulisi luoda mahdollisuuksia vaikuttaa esimerkiksi toiminnan sisältöön. Aitoon osallisuuteen ja työskentelyn kehittämiseen yhdessä työntekijän kanssa on vielä matkaa. Vaaditaan lastensuojeluasiakkaiden sekä perheiden kokemuksien systemaattista tutkimista. (Kivistö-Pyhtilä ym. 2017, 238–240.)

Osallisuuden toteutuessa lapsi tulee kuulluksi ja saa mahdollisuuden vaikuttaa. Parhaimmillaan lapsen mielipide voi vaikuttaa siihen, mitä lastensuojelussa tehdään lapsen elämäntilanteen hyväksi. Näin ollen osallisuuden avulla lapsen on mahdollista saada oikeammin kohdennettua suojelua. Lisäksi lapsi saa tietoa itsestään, perheestään ja lastensuojelusta osallisuuden toteutuessa. Toisaalta myös lastensuojelu saa lapselta tietoa ja kokemuksia esimerkiksi arjesta. (Muukkonen 2009, 140–141.)

Vain harvoissa tapauksissa lapsen oikeutta osallisuuteen voidaan rajoittaa. Se on kuitenkin mahdollista silloin, kun osallistuminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai olisi muulla tavalla ilmeisen tarpeetonta. Rajoitukset on kuitenkin harkittava aina tarkkaan ja päätöksen tulee olla perusteltavissa. (Toivonen & Pollari, 75.) Riskialttiissakin tilanteissa on kuitenkin automaattisen osallisuuden rajoittamisen sijaan pohdittava, voitaisiinko osallisuus kuitenkin toteuttaa samalla lasta suojaten (Hakalehto & Toivonen, 47).

### 2.3 Aikaisemmat tutkimukset laitoshoidon laadusta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tutkinut huostassa olevien lasten hyvinvointia ja sijaishuoltoon liittyviä kokemuksia. Tietoa on kerätty vuosina 2017-2018 ympäri Suomea 20:ltä huostassa olevalta lapselta haastatteluin sekä kyselyin ja se on koottu Ne näki musta -nimiseen julkaisuun. Alakouluikäisten kokemusten kerääminen tapahtui Pesäpuu ry:n toimesta heidän kehittämänsä Salapoliisitoiminnan avulla. (Laakso 2019, 26.)

Vuonna 2011 Lapsiasiavaltuutetun toimisto järjesti yhteistyössä THL:n, Pesäpuu ry:n ja Lastensuojelun Keskusliiton kanssa Uskomme sinuun, Usko sinäkin -kiertueen. Kiertueella käytiin keskustelua nuorten itsensä tärkeäksi kokemista aiheista sekä heidän kokemuksistaan niihin liittyen. Kiertue matkasi ympäri Suomen ja tavoitti yhteensä noin 120 sijoitettua nuorta. Kiertueen aikana saatujen tietojen pohjalta Lapsiasiavaltuutettu julkaisi vuonna 2012 Suojele unelmia, vaali toivoa -julkaisun, jossa on koottuna nuorten esille tuomat kokemukset ja kehittämisehdotukset. (Vario ym. 2012, 12.)

Pesäpuu ry on keskeinen toimija lastensuojelun lasten ja nuorten kokemusasiantuntija- ja kehittämistoiminnan järjestämisessä. Pesäpuu ry ylläpitää Voima vaikuttaa! -verkostoa, jossa lastensuojelun kokemusasiantuntijat ympäri Suomen pääsevät keskustelemaan kokemusasiantuntijuudesta ja ideoimaan uusia vaikuttamisen keinoja. Pienten 3-5-vuotiaiden lasten osallisuuden lisäämiseen ja kokemusten tavoittamiseen Pesäpuu on

luonut Kirahvityön. Kirahvityössä luodaan tarinaa, jossa päähenkilönä on Kirahvi Mainio, joka asuu sijoitettuna sijaisperheessä. 6-10-vuotiaille Pesäpuulla on käytössä Salapolii-sitoiminta. Toiminnassa lapset auttavat käsinukke Mäyrää selvittämään lastensuojeluun liittyviä kysymyksiä. 13-29-vuotiaille Pesäpuu ylläpitää Selviytyjät-tiimiä ja järjestää Nuorten foorumeita sekä Muutosvoimaa! -kokemusasiantuntijakoulutusta. (Pesäpuu ry.)

Sekä THL:n, että Lapsiasiavaltuutetun selvityksissä lapsilla ja nuorilla oli sijaishuollosta sekä positiivista sanottavaa että kritiikin aiheita. Julkaisuja tarkastellessa on havaittavissa useita toistuvia teemoja ja samankaltaisuuksia nuorten kokemuksissa. Eniten samoja kokemuksia selvitysten välillä löytyi suhteesta omaan sosiaalityöntekijään, laitoksen säännöistä ja käytännöistä sekä suhteen ylläpitämisestä läheisiin ihmisiin. (Vario ym. 2012, 20–29, 31; Laakso 2019, 37–38,45,50.)

THL:n tutkimuksessa lapsia ja nuoria pyydettiin arvioimaan sijaishuoltopaikan ilmapiiriä. Suurin osa haastatelluista kuvaili sijaishuoltopaikan yleistä ilmapiiriä rennoksi, leppoisaksi, turvalliseksi ja kannustavaksi. Vain viisi lasta koki ilmapiirin jännittyneeksi, kolme välinpitämättömäksi, kaksi pelottavaksi ja yksi uhkaavaksi. (Laakso, 2019, 35.) Molemmissa julkaisuissa mainitaan, että nuoret kokevat tärkeäksi yhteydenpidon ja suhteiden säilymisen itselleen läheisten ihmisten kanssa. Yhteydenpidon käytäntöihin oltiin suurimmaksi osaksi tyytyväisiä. Yhteyden pitämisen mahdollisuuksia kavereihin ja seurustelukumppaniin kritisoitiin eniten. Suhde omaan sosiaalityöntekijään oli monilla heikko sosiaalityöntekijöiden suuren vaihtuvuuden ja vaikean tavoitettavuuden takia. Sosiaalityöntekijää tavataan usein liian harvakseltaan. (Vario ym. 2012, 20,31; Laakso 2019, 45,50.)

Monet vastaajista olivat käyneet sijoituksensa aikana läpi useita siirtymiä ja sijaishuoltopaikan vaihtumisia. Useita sijoituksia kokeneet lapset ja nuoret kertoivat molemmissa julkaisuissa toistuvan uudelleen sopeutumisen ja luottamuksen luomisen vaikeuksista. Lapsiasiavaltuutettu raportoi lasten ja nuorten keskustelleen siitä, että nuoren aloitteesta tuleva pyyntö sijaishuoltopaikan vaihtamiselle tuntuu siirtyvän hitaasti käsittelyyn ja on jopa mahdotonta. Harvinaiseksi koettiin myös riittävät perustelut siitä, miksei toiveita voida toteuttaa. (Vario ym. 2012, 21–23; Laakso 2019, 53–54.)

Lapset ja nuoret raportoivat molemmissa julkaisuissa muitakin kokemuksia siitä, ettei heidän mielipidettään ole otettu vakavasti. Sekä THL:n, että Lapsiasiavaltuutetun julkaisuista selviää, että nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa elämän isoimpiin päätöksiin vähäisenä. Nuoret kokivat, että päätös on usein tehty jo ennen kuin nuorta itseään

on kuultu. Myös päätösten perusteluissa koettiin puutteita. THL:n tutkimuksessa lapset ja nuoret kertoivat saavansa tehdä arjen pieniä päätöksiä ja esimerkiksi valita itse mitä haluaa harrastaa. (Vario ym. 2012, 32–33, Laakso 2019, 67.)

Molemmissa selvityksissä nuoret painottivat tärkeäksi sijaishuoltopaikan henkilökunnan sensitiivisyyttä huomata miten lapsi voi ja kykyä käsitellä asioita hänen kanssaan. Lapset ja nuoret toivoivat molemmissa julkaisuissa aikuisilta kiinnostusta ja halua tutustua lapseen kunnolla. Jotkut ovat kohdanneet ennakkoluuloja ja sitä, että luonne ja persoona on määritelty ennalta paperien perusteella. Ymmärretyksi ja huomatuksi tulemisen kokemukseen vaikutti myös tilanteen tullessa tutkimukseen pääseminen ja oikeanlaisen hoidon saaminen. (Vario ym. 2012, 19,22,32; Laakso 2019, 55–56.)

THL:n tutkimuksessa haastatellut nuoret kertoivat tilanteista, joissa kokivat ohjaajien toimineen epäammattillisesti. Turvattomuuden tunnetta olivat synnyttäneet tilanteet, joissa nuori on kokenut ohjaajan kommentin tai käyttäytymisen loukkaavana tai jopa kiusaamisena. Turvattomuutta aiheuttavat myös rajoitus- ja kiinnipitotilanteissa tapahtuneet ylilyönnit. (Laakso 2019, 37–38.) Myös Lapsiasiavaltuutetun julkaisussa nuoret kertovat kokemuksista, joissa sijaishuoltopaikan aikuinen on kohdistanut heihin valtaa epäoikeudenmukaisesti ja perustelematta sääntöjä ja käytäntöjä. Myös rangaistusten muodot, kuten esimerkiksi joukkorangaistus saivat kritiikkiä. Lapsiasiavaltuutetun julkaisussa nuoret kertovat, että säännöt olisi helpompi hyväksyä, jos niistä keskusteltaisiin yhdessä nuorten kanssa. Nuoret muistuttavat, että myös aikuisten täytyy noudattaa yhdessä sovittuja sääntöjä. (Vario ym. 2012, 24–26, 29.)

Epäkohdista ilmoittaminen ei ole lapselle tai nuorelle välttämättä helppoa (Laakso 2019, 76). Tilanteessa, jossa lapsen tai nuoren oikeuksia on rikottu tai hän on kokenut väärää kohtelua, on valvoviin viranomaisiin suuri kynnys ottaa yhteyttä. Valvira ja oikeusasiamies ovat usein lasten ja nuorten näkökulmasta etäisiä ja tuntemattomia. Useimmiten ongelmista kerrotaan kyselyn tulosten mukaan kaverille ja vähiten usein valvoville viranomaisille. (Vario ym. 2012, 40.)

Lisäksi Turun kaupungin lastenkotien asiakasraatien pohjalta syntyneessä Lastenkoti lasten silmin- julkaisussa tarkastellaan lasten näkemyksiä hyvästä laitoshoidosta ja esimerkiksi osallisuudesta. Julkaisun perusteella lapset kokivat osallisuuden olevan aitoa kuuntelua ja kyselyä, sekä mahdollisuutta osallistua omiin ja lastenkodin yhteisten päätösten tekemiseen. Myös nuorten kokoukset mainittiin liittyväksi osallisuuteen. (Turku 2018, 6.)

Lastenkoti lasten silmin- julkaisussa käsiteltiin hyvän lastenkodin tunnusmerkkejä. Hyvässä lastenkodissa saa lasten mukaan olla rennosti ja ohjaajat ovat mukavia. Lastenkodin on hyvä näyttää tavalliselta kodilta ja sen toivottiin sijaitsevan rauhallisella paikalla. Turvallisuutta tuoviksi tekijöiksi mainittiin esimerkiksi hälytyslaitteet ja kamerat, siisti ympäristö, palohälyttimet, ohjaajat, lukossa olevat ovet sekä se, ettei teräaseita ole näkyvillä. (Turku 2018, 11–17.)

Julkaisun mukaan hyvä ohjaaja on esimerkiksi kannustava, seikkailunhaluinen, positiivinen, huumorintajuinen, huolehtivainen, ymmärtäväinen ja joustava. Lapset toivovat, että ohjaaja ottaisi asiat tosissaan ja perehtyisi aidosti lapsen asioihin. Lisäksi lapset toivovat, että ohjaajat osoittaisivat olevansa tukena, vaikka lapsi välillä mokaisikin. (Turku 2018, 13–14.) Tärkeänä huomiona julkaisussa on mainittu aikuisen välillä tiedostamaton mallin näyttäminen lapselle. Lapset toivovat, että ohjaajat kiinnittäisivät huomiota siihen, miten puhuvat muista ihmisistä. (Turku 2018, 18.)

## 3 TERAPEUTTINEN LAITOSKASVATUS

### 3.1 Terapeuttisen laitospasvatuksen periaatteet

Terapeuttisen laitospasvatuksen mallinnus on lastensuojelun laitoshoidon mallinnusryhmässä kehitetty viitekehys. Mallinnus on kehitetty osana Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa eli LAPE -kärkihanketta. Terapeuttisen orientaation periaatteita voidaan hyödyntää monissa eri laitospasvatoissa. (Timonen-Kallio ym. 2017, 3–4.)

Terapeuttinen laitospasvatus käsitteenä tarkoittaa erilaisia lastensuojelulaitosten työnjaon ja rekrytoinnin variaatioita sekä painotuksia. Se voi tarkoittaa esimerkiksi terapeutin ja kasvattajan yhteistyötä tai terapeuttista orientaatiota laitospasvattajien työssä. Terapeuttinen laitospasvatus antaa viitekehysten laitoshoidon nykytilan arviointiin ja sijaishuollon laadun kehittämiseen. (Timonen-Kallio ym. 2017, 4.)

Terapeuttiseen laitospasvatukseen kuuluu olennaisesti traumatyöskentely. Traumasta toipumiseen ei ole olemassa yksinkertaista ratkaisua, mutta traumoja kokenut lapsi tarvitsee ympäristön, jossa voi turvallisesti miettiä sekä käsitellä omia traumojaan ja niihin liittyviä tunteita. Traumoista huolimatta lapsi tulee nähdä kokonaisuutena, eikä pelkää trauman kautta. Trauman aiheuttamat vaikutukset on kuitenkin erityisen tärkeä ottaa huomioon vakavasti traumatisoituneiden lasten kanssa työskennellessä. (Barton ym. 2012, 17–20.) Laitoshoidon tulisi tukea lasta kokemusten käsittelyssä ja edistää korjaavien muutosten aikaan saamista (Timonen-Kallio ym. 2017, 17).

Terapeuttisessa laitospasvatuksessa perusajatuksena on, että laitoshoidoa kehitetään niin, että se huomioisi entistä paremmin sijoitettujen lasten erityisen elämäntilanteen. Koska lasten elämään on voinut liittyä ennen sijoitusta traumaattisia kokemuksia, tulisi laitoshoidon olla terapeuttista ja lapsen kokemuksiin vastaavaa. Terapeuttiseen orientaatioon sisältyvään traumanäkökulmaan kuuluu elämäntarinan työstäminen ja selkeyttäminen lapselle. (Timonen-Kallio ym. 2017, 16–17.)

Terapeuttiseen laitospasvatukseen liittyy myös ajatus siitä, että lapsen elinympäristön tulisi antaa hänelle tukea ja turvallisuuden tunnetta. Elinympäristön tulisi mahdollistaa hänelle koulunkäynti, sosiaalisten taitojen oppiminen sekä yhteiskuntaan kiinnittyminen. Terapeuttinen työskentely tapahtuu yhdessä lapsen ja perheen kanssa. (Timonen-Kallio ym. 2017, 16.)



Terapeuttisuus terapeuttisessa laitospedagoguksessa tarkoittaa siis lapsen auttamista ja tukemista hänen kokemiensa asioiden ymmärtämisessä. Terapeuttisuus on sitä, että lapselle kerrotaan häntä koskevista asioista kehitystaso huomioiden sekä autetaan häntä muistojen ymmärtämisessä ja yhdistämisessä elämäntarinaa. (Timonen-Kallio ym. 2017, 17.)

Lastensuojelutyön terapeuttisessa työotteessa keskeisiä taitoja ovat siis psykososiaaliset taidot. Tärkeintä on olla kiinnostunut lapsen kokemuksista, tuntemuksista ja asioille antamista merkityksistä. Puhetta ei välttämättä aina tarvita, vaan pelkkä myötätuntoa ja välittämistä heijastava hiljaisuuskin voi olla voimaannuttavaa ja terapeuttista. (Sudenlehti & Uusitalo 2018, 44–45.) On hyvä muistaa, että huostaanotetulle lapselle normaali arki itsessään on terapeuttista (Timonen-Kallio ym. 2017, 27).

Terapeuttisen laitospedagoguksen mallinnusraportissa todetaan, että laitospedagoguksen laadun toteutumista tulee arvioida lasten ja nuorten näkökulmasta heidän subjektiivisena kokemuksenaan. Lasten ja perheiden roolia aktiivisina kokemusasiantuntijoina tulee vahvistaa ja osallisuuden mahdollisuuksia kehittää erilaisten foorumien ja asiakasraatien avulla. (Timonen-Kallio ym. 2017, 47.)

### 3.2 Yhteisön kokemuspeli

Yhteisön kokemuspeli on Soccan ja Osallisuuden aika ry:n kehittämä lautapeli lastensuojelulaitoksiin. Peli on kehitetty vuonna 2016 Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman terapeuttisen laitospedagoguksen mallinnuksessa. Peli pohjautuu terapeuttisen laitospedagoguksen näkökulmaan. Kokemuspeli toimii itsearviointityökaluna laitoshoidon kehittämisessä. Pelissä on yhteensä 15 käsiteltävää teemaa. Peli on vapaasti ja maksutta ladattavissa Soccan nettisivulla. (Socca 2019a.)

Pelilauta on muodoltaan ja sisällöltään sama, kuin terapeuttisen laitospedagoguksen mallinnustyöryhmässä koottu Lastensuojelun terapeuttisen laitospedagoguksen keskeiset elementit -malli. Elementtejä ovat myönteinen minäkuva, turvallisuus ja toimijuus. Elementtejä täydentävät muut lapsen hyvinvointiin liittyvät tekijät, kuten fyysinen terveys, ympäristö sekä materiaaliset resurssit. (Socca 2019a.) Keskeiset elementit on koottu hyödyntämällä Fattoren, Masonin ja Watsonin luomaa suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin mallia (Timonen-Kallio ym. 2017, 39).

Pelilaudan pyöritettävä nuoli kertoo keskustelunaiheen. Jokaisen keskustelun päätteeksi lapset arvioivat, että kuinka hyvin kyseinen aihealue toteutuu lastenkodissa. Jokainen lapsi saa antaa äänensä valitsemalla kolmesta hymiöstä yhden. Tavoitteena on, että lasten ääni ja mielipiteet tulisivat aidosti kuuluviin. Pelin yhteydessä kirjataan ylös kehittämissideoita. Pelin tavoitteena on keskustella lapsen arjesta ja kokemuksista lastensuojelulaitoksessa. Peli tarjoaa keskustelun avaajan, jonka avulla lapsella on mahdollisuus vaikuttaa yhteisöön, jossa hän elää. (Socca 2019a.) Peliä pelatessa on tärkeää huomioida, että vaikka lapset kykenisivät tuottamaan tarkkaakin tietoa omista kokemuksista ja ajatuksista, niin he ovat myös alttiita johdattelulle ja painostukselle. Keskustelua ei ole myöskään syytä rajata liian tiukasti käsiteltävään teemaan, sillä se saattaa tyrehdyttää lapsen kerrontaa ja osoittaa lapselle välinpitämättömyyttä. On tärkeää olla aidosti kiinnostunut ja kuunnella kärsivällisesti. Keskustelussa on oleellista sietää myös hiljaisuutta ja antaa lapsille aikaa miettiä. (Holopainen ym. 2018, 48–49.) Keskustelussa on syytä puhua kielellä, jota lapsi ymmärtää ja tarvittaessa varmistaa ymmärtäminen. Tärkeää on olla avoin lapsen kertomalle, eikä luoda valmiita olettamuksia tai hypoteeseja. (Muukkonen & Tuulensalo 2018, 140.)

### 3.3 Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli

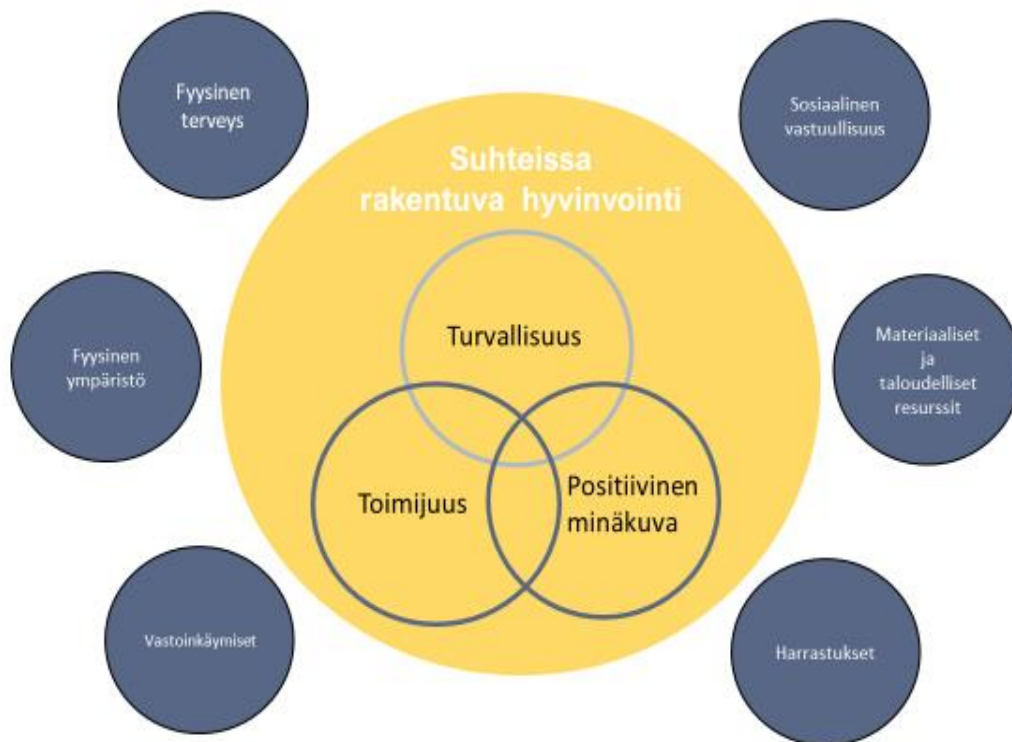
Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli esiteltiin Toby Fattoren yhdessä Jan Masonin ja Elizabeth Watsonin kanssa vuonna 2008 julkaisemassa *When Children are Asked About Their Well-being: Towards a Framework for Guiding Policy* -julkaisussa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää mitä asioita lapset pitävät hyvinvoinnin kannalta tärkeänä. Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä 123:a 8-15-vuotiasta lasta New South Walesissa, Australiassa. (Fattore ym. 2008, 58, 60.)

Tutkimuksessa nousi esiin kolme lasten mielestä tärkeintä hyvinvoinnin osa-aluetta, joita ovat turvallisuus, positiivinen minäkuva ja toimijuus. Lapset näkivät näiden kolmen osa-alueen liittyvän myös kuuteen muuhun osa-alueeseen, joita olivat: fyysinen terveys, fyysinen ympäristö, vastoinkäymiset, sosiaalinen vastuullisuus, materiaaliset- ja taloudelliset resurssit sekä harrastukset. (Fattore ym. 2008, 58, 61.)

Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli -nimitys tulee siitä, että tutkimuksessa havaittiin merkityksellisten suhteiden ja tunne-elämän kysymysten vaikuttavan oleellisesti turvallisuuteen, toimijuuteen ja positiivisen minäkuvan syntymiseen. Lapselle merkitykselliset suhteet ja tunne-elämässä tapahtuvat asiat voivat vaikuttaa näihin kolmeen osa-

alueeseen joko positiivisesti tai negatiivisesti. (Fattore ym. 2008, 62.) Mallia kutsutaan joskus myös tekijänsä mukaan Fattoren malliksi.

Positiivinen minäkuva on lapsen kokemus siitä, että hän on hyvä. Positiivisen minäkuvan kehittymiseen vaikuttaa oleellisesti lapsen kokemukset positiivisesta huomiosta ja kuulukuksi tulemisen tunteesta. Tutkimuksessa lapset toivoivat kasvattajilta ohjausta ja rajojen asettamista, mutta myös mahdollisuutta neuvotella niistä. Lapset kokivat mahdollisuuden vaikuttaa arkipäivän tilanteisiin tärkeimpänä toimijuuden keinona. Lisäksi lapset kokivat hyvinvoinnin kannalta tärkeänä, että he pääsevät osallistumaan omaan elämäänsä liittyvien päätösten tekoon. Turvallisuuteen liittyy kokemus siitä, että kotona on turvallista ja ympärillä olevat ihmiset ovat luotettavia. Turvallisuuteen liittyy sekä fyysinen- että emotionaalinen turvallisuus. (Fattore ym. 2008, 61–66.)



Kuvio 1. Suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin malli. (mukaillen Fattore, T.; Mason, J. & Watson, E. 2008, 62)

## 4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

### 4.1 Tutkimustehtävä

#### Tutkimuskysymykset

1. Millaiseksi lapset arvioivat laitoshoidon laatua? Mikä on hyvää ja missä olisi kehitettävää?
2. Miten Yhteisön kokemuspeli toimii laitoshoidon laadun arvioinnin välineenä?

### 4.2 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun toimeksiantajamme kanssa joulukuussa 2018. Tutkimuslupaa aloimme hakea alkuvuodesta 2019. Alkuperäisenä suunnitelmana oli toteuttaa pelikerrat lastenkodissa keväällä 2019. Meistä riippumattomista syistä saimme kuitenkin tutkimusluvan vasta toukokuun lopussa. Pelin pelaaminen kesällä ei onnistunut lastenkodin puolelta. Saimme sovittua syyskuussa 2019 tapaamisen lastenkotiin, jolloin suunnittelimme pelin kulkua ja projektiin osallistuvia lapsia. Seuraavalla viikolla saimme tiedon, että meidän on etsittävä uusi toimeksiantaja opinnäytetyöllemme. Syyt liittyivät lastenkodin muuttuneeseen tilanteeseen ja lasten huonovointisuuteen. Viikon sisällä löysimme toimeksiantajaksi toisen lastenkodin, jossa pääsimme suorittamaan projektin loppuun asti.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisella tutkimuksella tarkastellaan merkityksiä, suhteita ja niiden muodostamia kokonaisuuksia. Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa ei ole totuuden löytäminen tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta, vaan tulkintojen tekeminen ihmisten kuvaamien kokemusten ja käsitysten avulla. Laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön liittyvien asiayhteyksien löytäminen, toimintaympäristön kuvaaminen sekä tutkimustilanteen ja prosessin kuvaaminen. (Vilkka 2015, 118–121.) Laadullisessa tutkimuksessa yksi perusperiaatteista on se, että osallistuminen perustuu aina vapaaehtoisuuteen. (Luomanen & Nikander 2017, 289.) Käytimme opinnäytetyössämme tutkimusmenetelminä pelin

pelaamista ja kyselyä, joiden avulla keräsimme tutkimuksen aineiston. Ensimmäinen vaihe oli Yhteisön kokemuspelin pelaaminen ja toinen vaihe Webropol-kyselyn julkaiseminen.

Yhteisön kokemuspeliä pelaamalla saimme tietoa lasten laitoshoidon kokemuksista sekä samalla käyttökokemuksia pelistä. Lautapelin kautta määrittyivät molempien pelikertojen keskustelun aiheet eli teemat. Käytimme teemojen tukena valmiiksi mietittyjä apukysymyksiä, mutta keskustelussa jätimme tilaa myös vapaalle keskustelulle. Apukysymykset auttoivat tarvittaessa palauttamaan keskustelun aiheeseen ja tukivat silloin, kun pelaajat eivät itse keksineet teemasta enempää sanottavaa.

Pelillisuus menetelmänä tarkoittaa pelin käyttämistä tavoitteellisesti tilanteissa, joissa asioita halutaan käsitellä konkreettisesti ja mielekkäästi. Pelillisuus saattaa rentouttaa ja sen avulla voi saavuttaa onnistumisen kokemuksia tai luoda uusia ihmissuhteita. Pelillisuus ja leikillisuus voivat lisätä asiakkaan ja ammattilaisen tasa-arvoista kohtaamista. Pelin kautta mahdollistuu usein itsensä ilmaisu myös muilla kuin puheen keinoilla. Ryhmässä pelillisuus lisää yhdessäolon ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Parhaimmillaan se saattaa tuoda vertaistukea muille ryhmän jäsenille. (THL 2019d.)

Ennen ensimmäistä pelikertaa, olimme tavanneet työntekijöitä ja suunnitelleet yhdessä pelin kulkua, osallistujia, tiloja, osallistumiseen kannustamista ja muita huomioon otettavia seikkoja. Lisäksi olimme askarrelleet peliin tarvittavat hymiöt, tulostaneet pelilaudan ja liimanneet sen pahville sekä tilanneet peliin nuolen. Työntekijät olivat markkinoineet peliä ja toimintaamme lapsille hyvissä ajoin ennen aloitusta. Pelikertoja oli kaksi, mutta varalle oli sovittu myös kolmas pelikerta, joka jäi käyttämättä. Olimme sopineet kolmannen pelikerran siltä varalta, ettei aiheita ehdittäisi käymään läpi kahdessa pelikerrassa tai lasten keskittymiskyky ei olisi riittänyt.

Molemmat pelikerrat alkoivat lastenkodin hiljaisen tunnin puolivälissä, sillä työntekijät kertoivat suunnitteluvaiheessa, että se saattaisi lisätä motivaatiota osallistumisen suhteen. Pelikerroilla oli tarjolla pientä purtavaa, jonka tarkoituksena oli tehdä osallistumisesta vielä houkuttelevampaa. Peliä pelattiin lastenkodin viihtyisässä takahuoneessa, jossa sai olla rauhassa muilta ääniltä ja ihmisiltä. Peliä pelattiin kahtena peräkkäisenä päivänä. Näin peli oli tuoreena muistissa toisellakin pelikerralla.

Ensimmäisen pelikerran aluksi esittelimme itsemme, kerroimme opinnäytetyöstämme ja tavoitteistamme. Sitten kävimme läpi pelin idean ja säännöt. Peliin osallistui sekä ensimmäisellä että toisella kerralla kaksi lasta. Lapset valikoituivat peliin lastenkodin ohjaajien

toimesta. Lapset pysyivät samoina kummallakin pelikerralla. Lisäksi molemmilla pelikerroilla oli mukana lastenkodin ohjaaja, joka oli vastuussa toiminnasta. Ohjaaja vaihtui kesken pelin, mutta se ei keskeyttänyt tai häirinnyt pelaamista. Toinen lapsista aloitti pelin pyöräyttämällä nuolta. Pelissä on kolme isompaa aihealuetta, jotka jakaantuvat pienempiin aihealueisiin. Nuoli näytti, mitä isompaa aihealuetta käsiteltäisiin ja sitten lapsi sai itse valita mitä pienempää aihealuetta haluaisi tästä isommasta aihealueesta käsitellä. Aiheesta keskusteltiin ja apuna käytettiin apukysymyksiä. Olimme hyödyntäneet Yhteisön kokemuspelin ohjeista löytyviä apukysymyksiä ja osan olimme keksineet kokonaan itse. Apukysymysten tekemisessä kiinnitimme erityisesti huomiota siihen, että kysymykset auttaisivat lasta pohtimaan miten teemojen asiat toteutuvat lastenkodissa, ja miten lastenkoti on tukenut teemoihin liittyvissä asioissa. Opinnäytetyön liitteestä 4 löytyy käyttämämme apukysymykset teemoittain jaoteltuna.

Keskustelun jälkeen jokainen lapsi arvioi aihetta valitsemalla kolmesta eri hymiöstä yhden. Arvioinnit merkittiin pelilaudalle. Arvioinnin jälkeen vuoro siirtyi seuraavalle ja opiskelijoina olimme mukana pyöräyttämässä nuolta ja valitsemassa aiheita. Kävimme ensimmäisellä kerralla kahdeksan aihetta läpi ja aikaa pelaamiseen kului noin puolitoista tuntia. Pelin päätyttyä pyysimme palautetta pelaamisesta ja pelistä sekä kysyimme kehitysehdotuksia joko lastenkodin toimintaan tai peliin liittyen.

Toisella pelikerralla osallistujat pysyivät samoina kuin ensimmäisellä kerralla, joten pysyimme jatkamaan suoraa siitä, mihin edellisellä kerralla oli jääty. Myös mukana ollut lastenkodin ohjaaja oli sama, kuin ensimmäisen pelikerran alussa. Peliä pelattiin samaan tapaan kuin ensimmäiselläkin kerralla vuorotellen nuolta pyörittäen ja sitten teemoista valiten. Peli kulki sujuvasti ja jokainen aihe käytiin läpi perusteellisesti. Osallistujien antamat hymiöt merkittiin pelilautaan. Kävimme läpi jäljelle jääneet seitsemän teemaa, ja pelaamiseen kului aikaa noin tunti.

Valitsimme kyselyn toiseksi aineiston keruun menetelmäksi, sillä koimme tärkeäksi tavoittaa myös ne lapset, jotka eivät halunneet tai pystyneet osallistumaan Yhteisön kokemuspelin pelaamiseen. Antamalla mahdollisuuden kokemusten jakamiseen joko pelin tai kyselyn avulla huomioimme erilaiset vastaajat. Kokosimme sähköisen Webropol-kyselyn pelin teemoista. Huomioimme kysymysten valinnassa myös hieman arkaluontoisemmat kysymykset, sillä kyselyn avulla pyrimme saamaan tietoa, jota ei ehkä haluta sanoa ääneen tai jota ei välttämättä muutoin tulisi esille. Kaikki eivät välttämättä koe haluavansa puhua arkaluontoisista asioista toisten kuullen, vaikka luottamuksellisuutta kuinka painotettaisiin. Haluttomuus puhua ei välttämättä kuitenkaan tarkoita, ettei lapsi haluaisi jakaa

kokemuksiaan. Joskus vaikeisiin aiheisiin on helpompi vastata anonyymissä kyselyssä. (Liikanen & Penttinen 2018, 120.)

Lapsille lähetettiin lastenkodin puhelimesta linkki Webropol kyselyyn. Linkki lähetettiin yhteensä 12:lle lapselle eli jokaiselle lastenkodissa asuvalle. Linkit lähetettiin muutaman päivän kuluttua pelikertojen jälkeen. Lastenkodin ohjaajat lupasivat muistuttaa lapsia kyselyyn vastaamisesta. Ensimmäisen kolmen viikon aikana kyselyyn oli tullut kuitenkin vain yksi vastaus, joten olimme yhteydessä lastenkotiin. Lastenkodin puolelta luvattiin jälleen muistuttaa lapsia kyselystä. Tämän jälkeen saimmekin vielä kaksi vastausta lisää.

Esittelemme opinnäytetyömme tulokset 20.12.2019 Turun kaupungin sijaishuollon johtajien kokouksessa. Lisäksi lähetämme opinnäytetyön luettavaksi toimeksiantajallemme samana päivänä, kun jätämme opinnäytetyömme koululle arvioitavaksi.



Kuva 1. Pelilauta ja hymiöt.

### 4.3 Tulosten analysointi

Pelikerroilla muistiinpanoja tehtiin lastenkodin toiveesta käsin kirjoittaen pelaamisen aikana. Muistiinpanoihin kirjoitettiin kaikki puhuttu mahdollisimman tarkasti. Pelikertojen jälkeen käsin kirjoitettu aineisto litteroitiin tekstinkäsittelyohjelmalla sähköiseen muotoon analyysia varten. Analysoimme tulokset aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita hyödyntäen. Sisällönanalyysi on perinteinen laadullisissa tutkimuksissa käytettävä analyysimenetelmä, jossa aineisto tuodaan sanalliseen muotoon. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä ja se perustuu tulkintaan sekä päättelyyn. Sen tarkoituksena on tuoda aineisto selkeään ja tiivistettyyn muotoon, jotta tutkittavasta aiheesta voitaisiin tehdä luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–127.)

Analyysiprosessimme eteni aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheiden mukaisesti. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Toinen vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Viimeisenä vaiheena on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Ensimmäisen vaiheen eli pelkistämisen aloitimme jättämällä litterointivaiheessa muistiinpanoista pois sellaiset tiedot, jotka eivät olleet tutkimuksen tavoitteiden tai tutkimuskysymysten kannalta oleellisia. Käytimme tulosten analysoinnin apuna taulukointia. Etsimme tuloksista tutkimustehtävän kannalta oleellisia alkuperäisilmaisuja. Seuraava vaihe oli aineiston ryhmittely eli alkuperäisilmausujen läpikäyminen ja niistä samankaltaisuuksien poimiminen. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet muodostivat alaluokan eli luokan sisältöä kuvailevan käsitteen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä luokittelu jatkuu alaluokkia yhdistelemällä yläluokiksi ja yläluokkia yhdistelemällä pääluokiksi, jotka puolestaan tarkoittavat ilmiötä kuvaavaa aihetta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125). Pääluokat muodostuivat meillä yhteisön kokemuspelin kolmesta isosta osa-alueesta eli lapsen suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin mallin pääteemoista. Poimimme niistä kuhunkin pääluokkaan liittyviä teemoja.

Taulukoinnin jälkeen ryhdyimme kirjoittamaan tuloksista tiivistettyä raporttia opinnäytetyöhön. Poimimme tuloksista määrällisen tiedon, eli kustakin teemasta annettujen hymiöiden määrän. Tulokset on esitelty opinnäytetyön 5. luvussa, ja ne on jaoteltu Yhteisön kokemuspelin ja suhteissa rakentuvan hyvinvoinnin mallin pääteemojen mukaan. Tuloksista löytyy myös hymiöiden määrä taulukoituna teemoittain.



Arviointivaiheessa poimimme tuloksista pelin ja Webropolin kautta esiin nousseita konkreettisia kehittämissuhteita lastenkodin toiminnan parantamiseksi. Vertasimme tuloksia muihin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin sekä terapeuttisen laitospedagogian periaatteisiin.

## 5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

### 5.1 Turvallisuus

Turvallisuus tarkoittaa suojaamista laiminlyönniltä, väkivallalta, hyväksikäytöltä, kiusaamiselta ja syrjinnältä (Timonen-Kallio ym. 2017, 19). Turvallisuuteen kuuluu pysyvät ihmissuhteet, laitos kotina, turvallisuus, yhteisöllisyys, tukihenkilö vanhemmalle ja perheen pitäminen lapsen elämässä. Pysyvät ihmissuhteet kuuluvat turvallisuuden lisäksi myös toimijuuteen, mutta käsittelemme aiheen tässä luvussa.

Pysyviin ihmissuhteisiin liittyen keskustelimme läheisverkoston kartoittamisesta, läheisyyden tukemisesta sekä vierailusäännöistä laitoksessa ja kavereiden luona. Lasten mielestä suhteita perheeseen tuetaan hyvin, mutta kaveri- ja seurustelusuhteiden tukemisessa on parantamisen varaa. Esimerkkeinä lapset kertoivat, että kavereita on mennyt poikki siksi, ettei lastenkodista ole annettu lupaa lähteä vierailemaan kaverin luokse. Näin on ollut esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa lastenkodin työntekijät olisivat halunneet tavata kaverin ennen kylään menemistä, mutta tapaamista ei ole pystytty järjestämään pitkän välimatkan takia. Lapset kokivat, että näissä tilanteissa työntekijät eivät ole luottaneet lapsen omaan arviointikykyyn kavereiden valinnassa. Lisäksi lapset ovat kokeneet, että joskus työntekijät eivät päästä heitä kaverille, koska epäilevät heidän käyttävän siellä päihteitä. Kavereita saa tulla kylään lastenkotiin, ja kaveri saa olla sovitussa yötkin, mutta lapset kokivat, että kavereita ei juurikaan haluta tuoda kylään. Yökyläilyä haittaa lasten mukaan tarkat nukkumaanmenoajat ja säännöt. Lapset kertoivat, että lastenkotiin yökylään ei saa tulla vastakkaisen sukupuolen edustaja. Sääntö koskee sekä kavereita että seurustelukumppania. Sääntö on aiheuttanut lasten mukaan myös ristiriitoja. Molemmat lapset kertoivat, että heidän läheisverkostoaan on kartoitettu nuorempana. Lasten mukaan perheestä ja läheisistä keskustellaan paljon lastenkodissa. Pysyvien ihmissuhteiden tukemisesta toinen lapsi antoi vihreän hymiön ja toinen keltaisen. Myös Webropol-kyselyn tulokset aiheesta olivat samankaltaiset kuin pelissä. Kavereita saa tulla lastenkotiin, mutta kaveri- ja parisuhteita tuetaan lasten mukaan aivan liian vähän.

Laitos kotina osiota arvioitaessa lapset kertoivat pitävänsä lastenkotia kotina. Lasten mielestä kodinomaisuutta lisäsi kotoisa olo, oma rauha ja oma huone, jota saa sisustaa vapaasti. Myös se, että on katto pään päällä sekä lastenkodin oma keittiö lisäsivät lasten

kokemusta lastenkodista kotina. Lapset kertoivat kodinomaisuutta lisäävän myös elokuvien katselun sekä sen, että saa mennä vapaasti esimerkiksi pihalle. Myös lasten tekemistä palapeleistä tehdyt taulut ja uusi sohva, joka oli tullut lasten toiveista, lisäsivät kodinomaisuutta. Kodinomaisuutta puolestaan estää tai heikentää lasten mukaan aikataulutetut ajat, viralliset asiat, hiljainen tunti ja lukitut tilat, kuten suihku ja elokuvakaappi. Lasten mukaan kaiken ei tarvitsisi olla lukossa, ettei aina joutuisi pyytämään ohjaajia avaamaan. Hyväksi asiaksi kuitenkin mainittiin se, että esimerkiksi veitsilaatikko on lukossa. Puhuimme myös siitä, millainen on lasten mielestä hyvä lastenkoti. He kokivat, että hyvässä lastenkodissa ei tunne oloaan turvattomaksi, siellä on mukava olla ja saa olla rauhassa. Mietimme myös hyvän ohjaajan ominaisuuksia. Lasten mielestä hyvä ohjaaja jakaa myös itsestään asioita lapselle, mutta ei liikaa. Hyvän ohjaajan ja lapsen välillä on molemminpuolista luottamusta, eikä lapsi esimerkiksi kerro asioita, joita aikuinen on lapselle luottamuksella sanonut tai toisinpäin. Esimerkiksi jos lapsi haluaa kertoa jotain ilman, että sitä kirjoitetaan raporttiin, ohjaajan tulisi kunnioittaa toivetta. Lasten mielestä hyvä ohjaaja tuntee lapset, on vuorovaikutuksessa ja läsnä sekä kuuntelee. Molemmat lapset antoivat aiheelle vihreän hymiön. Webropol-kyselyssä lastenkodin ohjaajia luonnehdittiin ”ihan mukaviksi”. Lisäksi Webropol-kyselyssä oli kysymys lapsen mahdollisuuksista harrastuksiin. Kahden vastaajan mukaan lastenkoti tukee mahdollisuutta harrastaa, mutta yhden vastaajan mukaan lastenkoti ei tue kyseistä mahdollisuutta.

Turvallisuutta arvioitaessa lapset mainitsivat turvallisuuden tunnetta lisääviksi asioiksi muiden ihmisten läsnäolon, turvalliset aikuiset, valvontakamerat, yleisen siisteyden ja yövalvonnan. Turvattomuuden tunnetta saattaa aiheuttaa lasten mukaan joskus toisten lasten pelottava tai vaarallinen käyttäytyminen. Lapset kuitenkin kokevat, että voivat luottaa siihen, että ohjaajat tietävät kuinka toimia uhkaavissa tai vaarallisissa tilanteissa. Tilanteet eivät pelota, koska tiedetään, että työntekijöillä on tilanne hallinnassa. Kumpikin antoi laitoksen turvallisuudesta vihreän hymiön.

Yhteisöllisyyttä arvioitaessa, lapset pohtivat, että lastenkodissa on yhteisöllisyyttä, joka on syntynyt yhdessä vietetystä ajasta. Lapset kokivat yhteisöllisyydeksi esimerkiksi läheiset suhteet toisten lasten kanssa. Joidenkin lasten kanssa on muodostunut sisarusellinen suhde. Lasten mukaan aina ei ole ollut niin yhteisöllistä, mutta se on lasten mukaan johtunut enemmänkin siitä, että ei ole halunnut viettää aikaa muiden kanssa. Lastenkodissa on ollut yhteistä toimintaa ja retkiä, jotka ovat lisänneet yhteisöllisyyttä. Lapset pohtivat, että jälkeempään ajateltuna retket ovat olleet todella kivoja, vaikka niihin on joskus suhtautunut negatiivisesti tai ollut lasten omien sanojen mukaisesti angstin olo.

Lapset toivoivat retkiä ja toimintaa, jotka eivät olisi automaattisesti kaikille pakollisia, vaan saisi olla enemmän itse päättämässä mukaan lähtemisestä. Toinen vastaajista antoi vihreän hymiön eli lastenkodissa yhteisöllisyys toteutuu hyvin ja toinen vastaajista antoi keltaisen hymiön.

Tukihenkilö vanhemmalle -osiosta keskusteltaessa lapset toivat esille, että he tietävät mitä tukihenkilötoiminta on, ja että tukihenkilötoiminnasta voisi olla hyötyä myös vanhemmille. Lapset totesivat, että huostaanotto on kova paikka vanhemmalle ja tukihenkilö voisi tukea vanhemman hyvinvointia. Toinen lapsista totesi, että: ”jos vanhemmalla on asiat hyvin, se on aina parempi lapselle”. Puheeksi tuli myös, että vanhemman olisi hyvä saada tukea jo ennen huostaanottoa. Lastenkodin vanhemmille antamasta tuesta lapset mainitsivat, että lastenkodin ja vanhemman välinen luottamus ja keskusteluyhteys ovat tärkeitä asioita. Kun vanhempi voi luottaa lastenkodin työntekijöihin, hänen on helpompi puhua myös omista asioistaan. Lapset mainitsivat myös, että lastenkodin työntekijöiden on tärkeä ymmärtää vanhemman tilannetta. Kehittämisehdotuksena tulikin, että lastenkodin puolelta tarvittaisiin vielä enemmän ymmärrystä vanhempia kohtaan. Tästä osiosta kumpikin antoi vihreän hymiön.

Lasten mukaan lastenkodissa mahdollistetaan perheen tapaaminen hyvin, jos lapsi itse haluaa tavata perhettänsä. Lapset ovat saaneet päättää itse, keihin perheenjäsenistä on yhteydessä ja keihin ei. Lasten mukaan sitä enemmän on saanut vaikuttaa, mitä vanhemmaksi on tullut. Toinen lapsista mainitsi, että 12 vuotta täytettyään, on saanut alkaa vaikuttamaan enemmän, kehen on yhteydessä ja kehen ei. Lapset kuitenkin kokivat, että mielipiteitä pitäisi ottaa huomioon lapsen kehitystason mukaisesti, mahdollisesti jo nuorempana kuin 12 vuotiaana. Lasten mukaan lastenkodin ja kodin välinen yhteistyö toimii hyvin ja lastenkodissa huomioidaan perheen pitäminen mukana elämässä. Lasten mielestä pitäisi ottaa paremmin huomioon se, ettei lapsi kasvaisi lastenkodin muottiin ja sitä kautta laitostuisi. Webropol-kyselyn vastausten mukaan perhesuhteiden säilymistä lastenkodissa tuetaan vierailuilla kotona sekä yhteisillä kokouksilla. Myös omaohjaajan käynnit kotona mainittiin perhesuhteita tukevaksi tekijäksi. Molemmat lapset antoivat pelissä vihreän hymiön aiheelle.

## 5.2 Myönteinen minäkuva

Myönteisellä minäkuvalla tarkoitetaan lapsen itsearvostusta ja kokemusta siitä, että on hyvä ihminen (Timonen-Kallio ym. 2017, 19). Myönteiseen minäkuvaan kuuluu oman

historian läpikäynti, vertaisryhmä, itsenäisen elämän taidot sekä koulunkäynnin turvaaminen.

Peliin osallistuneet lapset kokivat oman historian läpikäymisen tärkeäksi, jotta asiat tulevat itselle tutuiksi ja ne voi hyväksyä osaksi omaa elämää. Webropol-kyselyssä puolestaan vain yksi vastaaja koki oman historian läpikäymisen tärkeäksi. Kaksi vastaajista ei pitänyt tätä tärkeänä. Peliin osallistuvista lapsista kumpikaan ei ollut käynyt historiaa läpi nykyisessä lastenkodissa, mutta edellisessä kyllä. Webropol-kyselyssä yksi vastaajista koki, että on saanut käydä omaa historiaansa lastenkodissa läpi ja kaksi vastaajista koki, ettei ole saanut. Pelissä keskusteluissa nousi esille, että historiaan liittyviä asioita voi tulla puheeksi arjessa, mutta lasten mielestä silloin pitää ottaa huomioon, että toiset lapset eivät välttämättä kestä kuulla kaikista pahimpia kokemuksia. Lapset kertoivat tehneensä useamman sosiaalityöntekijän kanssa omaelämäkertaa. Lasten mielestä omaa historiaa olisi hyvä käydä läpi sillä tavalla kuin lapsi itse haluaa. Molemmat antoivat oman historian läpikäymisestä vihreän hymiön.

Vertaisryhmistä keskusteltaessa lapset kertoivat, että Turussa järjestetään jonkin verran lastenkotien yhteistä toimintaa, joissa pääsee näkemään muiden lastenkotien lapsia. Lastenkodissa lapset kertoivat jakavansa toisilleen tukea ja neuvoja. Lapset kertoivat myös esimerkkejä tilanteista, joissa on pidetty toisen puolta. Kokonaisuudessaan lapset kertoivat tulleen toisilleen sijoituksen aikana läheisiksi ja aikovansa pitää yhteyttä myös laitoksesta pois muutettuaan. Lasten mielestä lastenkodissa on positiivista se, että saa mennä toisen lapsen huoneeseen juttelemaan, jos tuntuu että haluaa jutella kahden kesken. Tästä asiasta lapset antoivat lastenkodille vihreät hymiöt.

Itsenäisen elämän tukemista arvioitaessa, lapset kertoivat, että ovat saaneet harjoitella lastenkodissa esimerkiksi siivousta ja ruuan laittoa. Webropol-kyselyssä puolestaan kaksi vastaajista koki, että ovat saaneet harjoitella lastenkodissa ruuan laittoa, pyykin pesua ja raha-asioiden hoitamista. Vain yksi kyselyyn osallistuneista vastaajista koki saaneensa harjoitella siisteydestä huolehtimista. Pelissä nousi esille, että itsenäisen elämän taitojen harjoittelu tulisi lasten mukaan aloittaa jo varhaisemmassa vaiheessa. Lapset mainitsivat esimerkiksi pyykin pesun, jota lasten mukaan voisi alkaa harjoittelemaan nuorempaanakin. Hyvänä asiana mainittiin siivouksen vastuualueet, joiden tarkoituksena on, että lapset oppivat siivoamaan ja hoitamaan oman huoneensa lisäksi myös muita alueita. Lapset pohtivat myös esimerkiksi kesätöiden ja niiden hakemisen olevan itsenäisen elämän taitojen harjoittelua. Lapset kokivat, että ovat saaneet lastenkodin ohjailta apua kesätöiden etsimisessä ja hakemisessa. Esille nousi, että kaupassa käymistä

ja rahan käyttöä pitäisi päästä harjoittelemaan enemmän. Lasten mielestä pitäisi yrittää välttää laitostumista ja sitä, että kaikki tehdään valmiiksi lapselle. Toinen lapsista mainitsi erittäin hyväksi asiaksi tehdyt retket, joissa on käyty yhdessä kaupassa, eikä esimerkiksi ruokatarvikkeet ole tulleet valmiiksi tilattuina. Keskustelimme myös jälkihuollosta, josta molemmat lapset olivat kuulleet. Lapset olivat kuulleet jälkihuollosta erityisesti jälkihuollossa olevien tuttuja kautta, mutta myös lastenkodin ohjaajilta. Lapsilta kysyttäessä, he pohtivat jälkihuoltoon kuuluvan esimerkiksi itsenäistymisvarojen käyttämisen ja perhe-suhteiden tukemisen. Keskustelimme pelin aikana yhdessä myös muista jälkihuoltoon kuuluvista asioista, kuten asumisen tukemisesta sekä työ- ja koulupaikkojen etsimisessä avustamisesta. Molemmat lapset antoivat kuitenkin vihreän hymiön, vaikka kehitettävääkin löytyi.

Koulunkäynnin turvaamisesta keskusteltaessa, lapset kertoivat, että koulun käymistä on aina tuettu lastenkodissa. Myös Webropol-kyselyssä esille nousi juurikin koulun käymiseen kannustaminen, joka oli kyselyssä saanut eniten ääniä. Peliin osallistuneiden lasten, sekä kyselyyn vastanneiden lasten mukaan myös esimerkiksi läksyihin ja kokeisiin lukemiseen on saanut hyvin apua. Webropol-kyselyn vastauksissa hyvänä asiana on mainittu myös esimerkiksi mahdollisuus suorittaa kotikoulua ja koulua samaan aikaan. Pelissä lastenkodin ja koulun välisestä yhteistyöstä keskusteltaessa, lapset kertoivat, että yhteistyö koulun kanssa sujuu toisinaan hieman liiankin hyvin. Ohjaajat seuraavat Wilmaa päivittäin. Keskusteluissa tuli esiin, että lastenkodissa olleet opiskelijat ovat myös tuoneet lapsille uusia hyviä vinkkejä koulun käymiseen ja, että myös heiltä on op-pinut paljon. Opiskelijoita voisi lasten mukaan tulla enemmänkin. Lasten mukaan ohjaajat ovat aina yrittäneet tukea koulun käymisessä, vaikka lapsella ei aina olisikaan ollut omaa motivaatiota. Toinen lapsista koki, että lastenkodissa ei ole aina ymmärretty, ettei oman mielenterveyden kannalta ole pystynyt menemään kouluun tai tekemään tehtäviä, vaikka olisi halunnut. Lapsen mukaan ohjaajat ovat pitäneet vain laiskana, kun ei ole pystynyt esimerkiksi nousemaan aamulla sängystä. Lapsen kertoman mukaan lastenkodissa on pidetty oletuksena, että jokaisen on käytävä koulua. Lapset kertoivat, että jäl-keenpäin ajateltuna on ollut hyvä, että ohjaajat ovat aina kannustaneet sekä motivoineet koulun käymiseen, vaikka se onkin joskus tuntunut turhauttavalta. Lapset pohtivat kuitenkin, että pakottamalla heitä ei saa lukemaan esimerkiksi kokeisiin. Molemmat lapset antoivat koulun käymisen tukemiselle vihreän hymiön.

### 5.3 Toimijuus

Toimijuudella tarkoitetaan mahdollisuutta vaikuttaa omaan arkielämään ja suhteisiin (Timonen-Kallio ym. 2017, 19). Toimijuuteen sisältyy mielenterveyden hoito, siirtymävaiheiden huomiointi, lapsen oikeudet, perusterveydenhuolto, sekä oman elämän ennakoitavuus.

Mielenterveyden hoidosta puhuttaessa, lapset kertoivat, että ovat saaneet lastenkodissa asuessaan keskusteluapua, oikeat lääkkeet ja tukea erilaisissa ongelmissa. Toinen lapsista kertoi, että on miettinyt aiemmin, että mitä hänen pitäisi tehdä, että lastenkodin aikuiset huomaisivat hänen avuntarpeensa. Tilanne on kuitenkin parantunut ja apua sekä hoitoa on saatu. Lasten mielestä ohjaajat pitävät lapsista huolta ja auttavat aina mahdollisuuksien mukaan. Sekä pelissä että Webropol-kyselyssä kysyttiin, että onko lastenkodissa sellaisia työntekijöitä, joille voi puhua vaikeistakin asioista. Webropol-kyselyyn oli vastattu sekä kieltävästi että myöntävästi. Puolestaan kummankin peliin osallistuneen lapsen mielestä lastenkodista löytyy työntekijöitä, joille voi puhua. Kaikkiin työntekijöihin he eivät kuitenkaan luota samalla tavalla. Lapset mainitsivat, että erityisesti vakituisiin työntekijöihin on helpompi luottaa, sillä he ovat enemmän paikalla. Lapset kuitenkin toivoisivat, etteivät ohjaajat tyrkyttäisi koko ajan apua ja kyselisi onko jokin vialla, sillä lasten mukaan se alkaa vain ärsyttämään. Lasten mukaan ohjaajien tulisi osoittaa ja antaa tiedoksi, että aina saa tulla keskustelemaan, jos on huolia tai murheita. Lapset toivovat, että omaa rauhaa pyytäessään saisivat sitä ja lasten mielestä se toteutuukin lastenkodissa suurimmaksi osaksi ihan hyvin. Tärkeäksi koettiin se, että ohjaajat osaisivat ohjata lapset tarvittaessa oikeaan paikkaan avun piiriin. Siinä onkin lasten mukaan onnistuttu. Molemmat antoivat vihreän hymiön aiheelle. Webropol-kyselyssä kysyttiin myös nuorisopsykiatrian kanssa tehtävän yhteistyön toimimisesta. Aihetta arvioitiin antamalla arvosana nollan ja kymmenen välillä. 0 tarkoitti kyselyssä huonoa ja 10 erittäin hyvää. Kysymykseen tuli kaksi vastausta ja vastaajat antoivat arvosanoiksi numerot kaksi ja viisi.

Yksi toimijuuteen kuuluvista aiheista oli siirtymävaiheet, joita lapset olivat kokeneet koulupaikan sekä lastenkodin vaihtumisen myötä. Molemmilla oli kokemusta kummastakin. Lapset kertoivat, että ovat saaneet laitoksen puolelta tukea alakoulusta yläkouluun siirtymisessä ja myös toisen asteen koulutukseen hakemisessa, opintojen aikana sekä myöhemmin alan vaihtamisessa. Lisäksi keskustelun aiheeksi nousi laitoksen tuki silloin, kun omaan kotiin muuttaminen lähestyy. Lapset kertoivat, että laitoksen työntekijät

tukevat lasta silloin opettamalla itsenäisen elämän taitoja ja tukemalla itsenäisyyttä. Molemmat lapset antoivat tästä osiosta vihreän hymiön. Myös Webropol-kyselyssä kysyttiin siirtymävaiheista ja kaksi lapsista koki, että siirtymiä on perusteltu riittävästi ja ymmärrettävästi. Toinen lapsista koki, että on myös itse saanut vaikuttaa päätöksiin koskien siirtymiä. Yksi vastaajista puolestaan koki, ettei siirtymiä ole perusteltu riittävästi. Vastauksen mukaan kenenkään siirtymiä ei ole tehty kysymättä lapsen mielipidettä.

Lapsen oikeuksista puhuttaessa, lapset kertoivat, ettei heitä ja heidän mielipiteitänsä ole aina kuunneltu ja kuultu. Lasten mukaan tilanne on kuitenkin parantunut paljon. Lapset kertoivat aiheesta keskusteltaessa, että ohjaajat kyselevät nykyään enemmän, että miten menee ja sosiaalityöntekijäänkin saa paremmin yhteyttä kuin aiemmin. Lapset kokivat pystyvänsä vaikuttamaan lastenkodissa asioihin. He mainitsivat esimerkiksi lastenkodin uuden sohvan, joka oli saatu lasten toiveista. Lapset saavat vaikuttaa myös esimerkiksi ruokailuihin. He voivat toivoa keittiöltä erilaisia ruokia ja käytössä on myös ruokaviikot, jolloin syödään lasten toivomia ruokia. Lapset kokivat, että ovat pystyneet vaikuttamaan myös asiakasraatien kautta. Yksi lapsista kertoi, että on toivonut, ettei esimerkiksi vessoissa olisi ainakaan aina vaaleanpunaiset pyyhkeet tytöille ja siniset pojille. Tähän tilanteeseen lapsi toivoi edelleen muutosta. Lastenkodissa kaikkien lasten kanssa on käyty läpi yhteiset ja selkeät säännöt. Jokaisella on myös olemassa yksilölliset säännöt, joihin ovat voineet itsekkin vaikuttaa. Toisaalta lapset kokivat, että toisinaan säännöt eivät ole olleet riittävän yksilöllisiä, vaan jokaiselle on saatettu asettaa suoraan samat säännöt. Kaiken kaikkiaan lapset kokivat, että ovat pystyneet vaikuttamaan, erityisesti silloin, kun ovat ottaneet itse asioita ja omia mielipiteitään esille. Molemmat lapset antoivat lapsen oikeuksille lastenkodissa vihreän, eli parhaimman hymiön. Webropol-kyselyssä kysyimme aiheeseen liittyen, että kehen ottaa yhteyttä, jos kokee tullessa väärinkohdeksi tai oikeuksia on rikottu. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto. Kaveri ja oma vanhempi olivat kumpikin saaneet kaksi ääntä. Lastenkodin ohjaaja ja sosiaalityöntekijä puolestaan olivat saaneet yhden äänen. Vaihtoehtoina olisi ollut myös Valvira ja oikeusasiamies.




Pelissä perusterveydenhuollosta puhuttaessa lapset kertoivat, että ovat aina päässeet terveydenhuollon palveluihin, kun on ollut tarvetta. Myös Webropol-kyselyyn vastanneista lapsista kaksi koki päässeensä hoitoon tarpeen vaatiessa ja ohjaajat ovat olleet siinä tarvittaessa apuna. Yksi Webropol-kyselyyn vastanneista lapsista oli kuitenkin sitä mieltä, että ei ole saanut hoitoa tarpeen vaatiessa, eivätkä lastenkodin ohjaajat ole olleet



siinä apuna. Puolestaan molemmat peliin osallistuneet lapset kokivat, että ohjaajat ovat olleet riittävänä tukena hoitoon pääsemisessä. Ohjaajat ovat voineet esimerkiksi soittaa lasten puolesta lääkäriin tai tarvittaessa tulleet mukaan käynneille. Toisaalta lapset kokivat, että lastenkodista lähetetään ehkä hieman liiankin helposti lääkäriin, esimerkiksi yskän vuoksi. Terveystieteiden henkilöstön kohtaamisesta kysyttäessä, lapset kertoivat, että esimerkiksi lääkärissä on alettu neuvomaan aivan muista asioista, kuin niistä, joiden vuoksi lapsi on mennyt lääkäriin. Lapset kokivat lastensuojeluasiakkuuden vaikuttavan esimerkiksi siten, että lääkärikäynneillä ohjaajaa on luultu äidiksi, isäksi tai sisarukseksi. Tätä lapset pitivät turhauttavana. Toinen lapsista koki olevansa etuoikeutetussa asemassa esimerkiksi mielenterveyspalveluiden saamisen suhteen kuin muut lapset, jotka eivät ole lastenkodissa. Lapsi kertoi tämän harmittavan ja koki, että esimerkiksi kavereilla on ollut hankaluuksia päästä mielenterveyspalveluiden pariin. Molemmat lapset antoivat perusterveydenhuollolle vihreän hymiön. Aihetta arvioitiin lastenkodin näkökulmasta eikä terveydenhuollosta saatujen kokemusten perusteella.

Oman elämän ennakoitavuudesta lapset kertoivat, että lastenkodissa käydään läpi heidän asiakassuunnitelmiaan ja se koetaan hyväksi asiaksi. Keskustelimme siitä, miten laitoksen työntekijät perustelevat tekemiään päätöksiä. Päätöksillä tarkoitettiin tässä sekä virallisia päätöksiä että arkeen liittyvien sääntöjen perustelua. Lapset kertoivat, että virallisissa päätöksissä on aina perustelut. Ohjaajat jättävät lasten mukaan joskus asioita perustelematta siitä huolimatta, että lapsi on pyytänyt perusteluita. Lapset epäilivät perustelemattomuuden johtuvan joko ohjaajien välisen tiedonkulun katkoksesta tai siitä, ettei kyseisellä ohjaajalla ole asiasta omaa mielipidettä. Lapset toivat esille, että aina rangaistuksia ja rajoitustoimenpiteitä ei mietitä tilannekohtaisesti tai suhteuteta tilanteen vakavuuteen. Molemmilla lapsilla oli kuitenkin tunne siitä, että he pystyvät vaikuttamaan omaan tulevaisuuteensa. Esimerkiksi lapset antoivat, että vaikkapa jatko-opintopaikkansa saa valita itse ja lastenkodista tuetaan lapsen tekemää valintaa. Tämän yhteydessä tuli ilmi, että lapsilla on sellainen kokemus, ettei välivuoden pitämistä helposti tueta lastenkodin puolelta. Kummatkin lapset antoivat oman elämän ennakoitavuudesta vihreän hymiön, vaikka molemmat kokivatkin, että työntekijöiden pitäisi perustella asioita lapsille paremmin ja, että rangaistuksia sekä rajoitustoimenpiteitä pitäisi miettiä yksilöllisemmin.

Taulukko 1. Hymiöt teemoittain.

	 Toimii/ hyvä tilanne	 Neutraali	 Ei toimi /huono tilanne
Mielenterveyden hoito	2		
Siirtymävaiheiden huomiointi	2		
Lapsen oikeudet	2		
Perusterveydenhuolto	2		
Oman elämän ennakoitavuus	2		
Pysyvät ihmissuhteet	1	1	
Laitos kotina	2		
Turvallisuus	2		
Yhteisöllisyys	1	1	
Tukihenkilö vanhemmalle	2		
Perheen pitäminen elämässä	2		
Oman historian läpikäynti	2		
Vertaisryhmä	2		
Itsenäisen elämän taidot	2		
Koulunkäynnin turvaaminen	2		

## 6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

### 6.1 Tutkimuksen johtopäätökset

Lasten pohtiessa pelin teemoja esille nousi muutamia konkreettisia kehitysehdotuksia lastenkodin toiminnan kehittämiseksi. Kehittämissuhteiksi nousi esimerkiksi laitostumisen estäminen ja itsenäisen elämän taitojen harjoittelu varhaisemmassa vaiheessa. Lapset toivovat, että heidän mielipiteensä otettaisiin huomioon ja heitä kuultaisiin sekä kohdattaisiin yksilöllisesti. Esille nousi toivomus siitä, että ohjaajat osoittaisivat olevansa tukena, mutta eivät kyselisi jatkuvasti, että mikä on vialla. Lisäksi lapset kokivat, ettei esimerkiksi suihkun tai elokuvakaapin tarvitsisi olla lukossa. Kehittämissuhteeksi mainittiin myös se, että vessoissa ei tarvitsisi olla automaattisesti tytöille vaaleanpunaisia ja pojille sinisiä pyyhkeitä.

Kehittämissuhteiksi nousi esille myös päätösten perusteluun, rangaistuksiin ja rajoitustoimenpiteisiin sekä kaverisuhteiden ja vanhempien tukemiseen liittyen. Lapset antoivat kehitysehdotukseksi, että laitoksen työntekijöiden pitäisi kiinnittää enemmän huomiota siihen, että päätökset ja säännöt perustellaan lapsille kunnolla. Rangaistuksia ja rajoitustoimenpiteitä pitäisi lasten mukaan miettiä yksilöllisemmin ja tilannekohtaisesti. Kaverisuhteiden tukemisesta lapset mainitsivat toivovansa, että heidän omaan arviointikykynsä luotettaisiin enemmän esimerkiksi kavereiden valinnassa. Tukihenkilö vanhemmalle -osiosta keskusteltaessa esille tuli, että lapset toivovat lastenkodin puolelta enemmän ymmärrystä vanhempien tilannetta kohtaan.

Myös Webropol-kyselyssä nousi esille tiettyjä kritiikkiä saavia aihealueita. Kyselyn mukaan kaveri- ja parisuhteiden tukeminen sekä yhteistyö nuorisopsykiatrian kanssa vaatisi kehittämistä. Webropol-kyselyn tulosten mukaan jokaisella lapsella ei ole lastenkodissa sellaista työntekijää, jolle pystyisi puhumaan vaikeista asioista. Yhdeltä vastaajalta nousi esiin myös siirtymien perustelematta jättäminen, harrastuksiin tukemattomuus sekä se, että ei ole päässyt tarvittaessa hoitoon tai saanut siihen apua.

Erityisesti pelissä lapsilla oli kuitenkin kehitysehdotuksien lisäksi jokaiseen osioon hyvin paljon positiivista kerrottavaa. Arvioitavia osioita oli yhteensä 15 ja vain kahteen osioon tuli yksi vihreä ja yksi keltainen hymiö. Muihin osioihin tuli pelkästään vihreitä hymiöitä, eli lapset arvioivat käsiteltävät aiheet pääosin hyväksi. Lapsilla oli useaan käsiteltävään

aiheeseen kehitysehdotuksia, mutta pääasiassa lapset puhuivat lastenkodista positiiviseen sävyyn.

Myös saadut tulokset kertovat lastenkodin toiminnasta ja laadusta pääasiassa hyvää. Tulosten mukaan lapset saavat riittävästi apua ja tukea sekä kokevat olevansa turvassa. Myös osallisuuden voidaan nähdä toteutuvan melko hyvin tulosten perusteella. Lapset pystyvät vaikuttamaan omaan arkeen ja elämään, heidän mielipiteitään kuunnellaan ja mielipiteitä otetaan myös huomioon. Webropol-kyselyn mukaan lastenkodissa toimii esimerkiksi koulun käynnin ja perhesuhteiden tukeminen sekä mahdollisuus harjoitella arjen taitoja. Lapset olivat selkeästi pohtineet paljon asioita ja heillä oli erittäin hyviä mielipiteitä.

Vertailimme saamiamme tuloksia muihin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin, joista kerroimme tarkemmin luvussa 2.3. Saamamme tutkimustulokset ovat monelta osin yhteneväisiä muiden aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Kuitenkin myös eroavaisuuksia löytyi muihin tutkimuksiin verrattuna.

Esimerkiksi yhteydenpitoa läheisiin ja sen tärkeyttä korostettiin meidän tutkimuksemme lisäksi useassa muussakin tutkimuksessa, kuten THL:n tekemässä selvityksessä, josta kerrotaan luvussa 2.3. THL:n selvityksessä kerrottiin myös sosiaalityöntekijöiden huonosta tavoitettavuudesta. Meidän tutkimukseemme osallistuneiden lasten mielestä sosiaalityöntekijään saa puolestaan aiempaa paremmin yhteyttä.

Muissa tutkimuksissa esille nousi myös lasten mielipiteiden sivuuttamista ja ohittamista. Tämä ei kuitenkaan noussut kovin vahvasti esille meidän tutkimukseemme, vaan lapset kokivat, että saavat pääosin vaikuttaa melko hyvin omiin asioihinsa ja mielipiteitä kuunnellaan. Lapsiasiavaltuutetun julkaisussa mainittiin puolestaan esimerkiksi sääntöjen ja rangaistusten perustelematta jättäminen. Myös meidän tutkimukseemme osallistuneet lapset toivoivat aikuisilta perusteluja.

Tämän tutkimuksen lisäksi lähes jokaisessa aiemmin tehdyssä tutkimuksessa nousee esille lasten toive aidosta tutustumisesta, läsnäolosta, kuuntelusta sekä kiinnostuksesta. THL:n tutkimuksessa oli käynyt ilmi myös tilanteita, jossa ohjaajien epäammattillinen käytös oli aiheuttanut turvattomuutta. Meidän tutkimukseemme osallistuneet lapset taas kertoivat luottamuksesta ohjaajien ammattitaitoa kohtaan ja että se tuo heille turvallisuuden tunnetta.

Myös Lastenkoti lasten silmin julkaisussa painotettiin monia samoja asioita kuin meidän tutkimuksessamme. Julkaisun mukaan lapset toivovat itsenäistymisen tukemista riittävän ajoissa ja kyseinen asia nousi esille myös meidän tutkimuksessamme. Yhteneväisyyksiä löytyi myös esimerkiksi kodinomaisuuden ja oman huoneen merkityksestä sekä hyvän ohjaajan ominaisuuksista. Lisäksi julkaisussa ja meidän tutkimuksessamme on mainittu useita samoja turvallisuutta lisääviä tekijöitä lastenkodissa. Kummassakin on noussut esille esimerkiksi lukitut ovet ja tilat, hälytysjärjestelmät ja ympärillä olevat aikuiset.

Arvioimme tuloksia myös suhteessa terapeuttisen laitospäivätoiminnan elementteihin. Terapeuttisessa laitospäivätoiminnassa painotetaan esimerkiksi lapsen elämäntarinan käsittelyn sekä selkeyttämisen merkitystä ja myös meidän tutkimuksemme tulokset osoittivat elämäntarinan läpikäymisen tärkeäksi asiaksi usealle lapselle. Terapeuttisessa työkäytössä merkityksellistä on lisäksi esimerkiksi turvallisuuden tunteen luominen, koulunkäynnin tukeminen ja yhteistyö perheiden kanssa. Kaikki edellä mainitut asiat nousivat merkittävänä esille myös meidän tutkimuksessamme. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet lapset toivovat lapsen kehitystason huomioimista ja yksilöllisyyttä, jotka liittyvät vahvasti myös terapeuttiseen laitospäivätoimintaan. Yksi tärkeistä terapeuttisen laitospäivätoiminnan elementeistä on myös aito kiinnostus lasta ja lapsen kokemuksia kohtaan. Sama nousi tärkeänä esille myös meidän tutkimuksessamme.

## 6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Olemme tutkimuksen aikana noudattaneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä (HTK). Ilman hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden noudattamista tutkimus ei voi olla luotettava ja eettisesti hyväksyttävä. Tutkimuksen luotettavuutta luo hyvän tieteellisen käytännön mukaisten toimintatapojen, eli rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Ihmistieteiden eettisten periaatteiden mukaan alaikäisen tutkimukseen osallistumisessa periaatteena on, että lapsen oma suostumus osallistumiseen riittää, jos hän on täyttänyt 15 vuotta. Tällöin voidaan lisäksi informoida huoltajaa tutkimuksesta, jos se on tutkimuskysymyksen kannalta perusteltua. Lapselle on annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta. Tutkimuksessa on kunnioitettava tutkittavan itsemääräämisoikeutta ja noudatettava vapaaehtoisuuden periaatetta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 9–10.)

Tutkimukseen osallistuminen oli lapsille täysin vapaaehtoista. Lastenkodin työntekijät kertoivat tutkimuksesta lapsille, ja lapset saivat itse tehdä päätöksen osallistumisesta. Esittelyvaiheessa lapsille kerrottiin mikä tarkoitus tutkimuksella on, ja mitä sen avulla halutaan selvittää. Lisäksi kerrottiin millä tavalla tiedonkeruu tapahtuu ja mihin kerättyä tietoa käytetään. Lapsille kerrottiin myös, ettei heidän henkilötietojaan tulla julkaisemaan missään vaiheessa, eikä tutkimuksesta selviä mikä lastenkoti on kyseessä tai kuka kyselyihin on vastannut. Emme keränneet lasten nimiä, sukupuolia, ikiä tai muitakaan tietoja ylös pelin aikana. Peliä pelatessa yritimme välttää johdattelevia kysymyksiä ja sanoja. Emme informoineet lasten vanhempia tutkimuksesta, koska tutkittavilla oli kyky tehdä itse päätös tutkimukseen osallistumisesta. Lisäksi vanhemman mahdollinen kielteinen asenne olisi saattanut vaikuttaa lapsen osallistumiseen.

Sähköisessä kyselyssä kysymyksiä oli mahdollista ohittaa, eikä mikään kysymys ollut pakollinen. Osa lapsista olikin ohittanut joitakin kysymyksiä. Myös peliä pelatessa lapsille kerrottiin, että mihinkään kysymykseen ei ole pakko vastata. Keskusteluissa kuitenkin pyrittiin siihen, että jokaisen lapsen ääni tulisi kuuluviin ja jokainen saisi halutessaan sanoa mielipiteensä. Vapaaehtoisuus ja osallisuus toiminnan kehittämiseen ovat linjassa sosiaalialan eettisten periaatteiden kanssa. Eettisiin periaatteisiin kuuluvat mm. itsemääräämisoikeus ja osallisuus sekä ihmisen oikeus ilmaista tunteitaan ja kokemuksiaan (Talentia 2017, 7). Tutkimuksemme luotettavuutta lisäsi huolellisesti tehdyt muistiinpanot, joiden kirjoittamiseen toinen opiskelija pystyi keskittymään toisen ollessa enemmän mukana pelin pelaamisessa. Jos molemmat olisivat tehneet muistiinpanoja, olisi riskinä saattanut olla, että muistiinpanot olisivat olleet sekavat tai puutteelliset. Näin pystyimme myös luomaan lapsille kokemuksen aidosta kuulemisesta ja kiinnostuksesta, kun toisen opiskelijan ei tarvinnut tehdä muistiinpanoja, vaan pystyi keskittymään pelkästään lasten kuuntelemiseen.

Tiedostamme, että tutkimukseen osallistuneiden määrä on pieni, eikä siksi kuvasta kaikkien tutkimuksen kohteena olevassa lastenkodissa asuvien lasten kokemuksia. Tarkoituksena tässä tutkimuksessa ei ollut muodostaa yleistystä keräämämme tutkimusaineiston perusteella, vaan tuoda esille lasten kokemuksia laitoshoidosta. Tutkimusaineisto on pienestä osallistujamäärästä huolimatta monipuolinen ja vastaa hyvin tutkimuskysymykseen, sillä lapsilla oli aiheesta paljon sanottavaa. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole oleellista tutkimusaineiston määrää, vaan sen laatu (Vilkkä 2015, 150). Toisaalta peliä pelatessa pieni ryhmäkoko saattoi lisätä myös avoimuutta ja halua jakaa omia

kokemuksia. Isossa ryhmässä olisi saattanut olla riskinä myös se, etteivät lapset olisivat välttämättä jaksaneet kuunnella muiden kokemuksia ja näin olisivat kyllästyneet pelaamiseen.

Lähdeaineistoina opinnäytetyössämme olemme käyttäneet mahdollisimman monipuolisesti uusia ja luotettavia julkaisuja. Olemme noudattaneet HTK:n periaatteita myös lähteiden merkinnässä, tutkimusluvan hankkimisessa ja tutkimusmenetelmien valinnassa.

### 6.3 Arviointi ja pohdinta

Opinnäytetyössämme tavoitteena oli saada lapsilta kokemuksia laitoshoidon laadusta, sekä pelistä käyttökokemuksia. Molemmat tavoitteet toteutuivat onnistuneesti. Saimme lapsilta Yhteisön kokemuspeliä pelaamalla paljon arvokasta tietoa laitoshoidon laadusta. Näin ollen voimme todeta pelin toimivan hyvin laitoshoidon laadun arvioimisen välineenä. Webropol-kyselyyn puolestaan saimme kolme vastausta. Vähäiseen vastausmäärään saattoi omalta osaltaan vaikuttaa kyselyn jakamisen ajankohta, joka osui lasten syyslomaan, jolloin osa lapsista oli poissa lastenkodista. Kyselyssä oli yhteensä 15 kysymystä, mutta mahdollisesti vielä lyhyempään kyselyyn olisi saattanut tulla helpommin vastauksia. Myös arvonnat tai palkintojen mahdollisuudet olisivat saattaneet houkutella vastaamaan kyselyyn.

Pelistä saimme käyttökokemuksia sekä meidän että pelaajien eli lasten näkökulmasta. Teimme peliin joitakin omasta mielestämme tarvittavia muutoksia. Pelin kulku oli alun perin suunniteltu niin, että pelaajat pyörittävät pelilaudan keskellä olevaa nuolta vuoron perään. Nuoli määrää keskustelun teeman osuessaan johonkin pelilaudan teemoista. (Socca 2019a.) Koimme, että nuoli olisi näin luultavasti osunut monta kertaa sellaiseen teemaan, joka on jo käsitelty. Tämä olisi saattanut olla osallistujille turhauttavaa ja viedä aikaa itse keskustelulta. Pohdimme nuolen jättämistä kokonaan pois, koska se tuntui epäkäytännölliseltä. Tällöin olisimme valinneet kulloisenkin keskustelun aiheen ilman nuolta. Koimme kuitenkin, että nuoli tuo peliin merkittävän osan pelillisyyden tuntua, joten emme halunneet luopua siitä kokonaan.

Päätimme käyttää nuolta niin, että pelilaudan ulkokehällä olevien 15 pienemmän teeman sijaan nuoli pysähtyi pelilaudalla isompiin osa-alueisiin, eli toimijuuteen, turvallisuuteen tai myönteiseen minäkuvaan. Nuolen pysähtyessä kulloinkin vuorossa oleva pelaaja sai

itse valita isompaan osa-alueeseen kuuluvista pienemmistä teemoista haluamansa. Koimme tämän hyväksi tavaksi pelata peliä.

Teimme peliä varten pelaajille omat hymiökortit (vihreä, keltainen ja punainen hymiö), joita näyttämällä sai antaa äänensä kustakin teemasta. Peliohjeissa oli ehdotettu nuoleksi kartongista ja paperista askarrelltua nuolta, joka sitten kiinnitettäisiin esimerkiksi nastalla. Kokeilimme tällä tavalla askarrelltua nuolta, mutta se ei pyörinyt laudalla riittävän hyvin. Päädyimme hankkimaan muovisen lautapeliin tarkoitetun nuolen peliä varten. Hankkimamme nuoli toimikin pelilaudalla erittäin hyvin.

Lastenkodissa on pelattu Yhteisön kokemuspeliä ennenkin, mutta tutkimukseen osallistuneista lapsista kumpikaan ei ollut pelannut peliä ennen. Molemmat lapsista olivat kuitenkin pelaamisessa hyvin mukana ja keskustelua syntyi paljon. Näiden kahden pelikerän perusteella peli toimii siis hyvin keskustelun avaajana ja sen avulla on helppo ottaa asioita esille. Myös lapset kertoivat tykänneensä pelin pelaamisesta ja molemmat kokivat tulleensa kuulluiksi. Kehittämisehdotukseksi lapset antoivat, että apukysymyksiä olisi hyvä olla enemmän. Lapset arvioivat, että näin jokainen pelaaja tulisi paremmin kuulluksi ja hiljaisemmatkin pelaajat saattaisivat osallistua paremmin.

Myös meidän mielestämme peli toimi muokattuna hyvin, eikä sen käyttämisessä syntynyt pelin aikana ongelmia. Lapsetkin kokivat pelilaudan hyväksi, eikä sen suhteen nousut esiin kehittämissuhteita. Myös hymiöiden käyttö havaittiin hyväksi, sillä niiden avulla hiljaisemmatkin lapset saavat mielipiteensä esiin.

Opinnäytetyöprosessimme ei mennyt suunnittelemiemme aikataulujen mukaisesti meistä riippumattomista syistä, joka tietysti vaikutti työhömmö. Suunnittelimme alkupeiräisen toimeksiantajan kanssa, että ennen pelin pelaamista tutustuisimme lapsiin ja vietäisimme muutaman kerran aikaa esimerkiksi läksyapuna ollen tai lähtemällä yhdessä esimerkiksi luistelemaan. Tarkoituksena oli luottamuksen luominen. Toimeksiantaja kuitenkin vaihtui ja aikataulu oli tällöin jo hyvin tiukka, eikä aikaa erillisille tutustumiskerroille jäänyt. Toiselle meistä peliin osallistuvat lapset olivat kuitenkin jo entuudestaan tuttuja. Asioista puhuminen tutun ihmisen läsnä ollessa saattaa tuntua toiselle helpommalta ja toiselle puolestaan vaikeammalta. Myös ohjaajan läsnäolo pelikerralla saattoi vaikuttaa lapsiin. Pohdimme, että uskaltavatko tai haluavatko lapset kertoa rehellisesti mielipiteensä kaikista asioista ohjaajan ollessa paikalla. Toisaalta lasten saattoi olla helpompi puhua, kun tilanteessa oli mukana tuttu ohjaaja. Meidän näkemyksemme mukaan peliin



osallistuvat lapset puhuivat melko avoimesti asioistaan, eikä ohjaajan mukana ololla ollut mielestämme ainakaan nähtävää vaikutusta.

Sekä tutkimusluvan saaminen, että pelikertojen ajankohdat viivästyivät kummatkin meistä johtumattomista syistä noin puolella vuodella. Toisaalta tällöin meillä oli runsaasti aikaa perehtyä aiheeseen liittyvään teoriaan, sekä suunnitella huolellisesti pelin kulku. Tulosten kirjoittamiseen ja analysoimiseen ei kuitenkaan jäänyt juurikaan ylimääräistä aikaa. Jos aikaa olisi ollut enemmän, olisimme ehkä pystyneet pohtimaan tuloksia sekä johtopäätöksiä vielä laajemmin ja syvemmin. Aikataululliset haasteet opettivat toimimista paineen ja kiireen alla, joustavuutta sekä sinnikkyyttä työskennellä omia tavoitteitamme kohti.

Aikataulullisia asioita lukuun ottamatta opinnäytetyömme prosessi meni pitkälti suunnitellusti ja toivotusti. Saimme tuloksia tutkimuskysymyksiimme ja myös itsellemme merkittävää tietoa siitä, millaisia asioita lapset toivovat laadukkaalta sijaishuollolta. Saatuja tuloksia voimme myös itse hyödyntää tulevaisuudessa työelämässä. Koimme, että pystyimme opinnäytetyöllämme edistämään lasten osallisuuden tunnetta. Lapset saivat kertoa omia mielipiteitään ja kokemuksiaan tai toisaalta halutessaan olla kertomatta. Lapsia kuunneltiin aidosti ja heidän mielipiteistään oltiin kiinnostuneita. Opiskelijoina pääsimme harjoittelemaan ammatillista vuorovaikutusta sekä lasten kohtaamista sosiaalialan eettisten arvojen mukaisesti. Lisäksi opimme paljon uutta tutkimuksen tekemisestä, erilaisista tutkimusmenetelmistä ja tulosten analysoimisesta. Teoreettinen tietämyksemme lisääntyi ja pääsimme harjoittelemaan lähdekriittisyyttä.

Yhteistyö sekä meidän opiskelijoiden, että lastenkodin välillä toimi hyvin. Hyvin toimivalla yhteistyöllä onkin suuri merkitys työn onnistumisen kannalta. Opiskelijoina kirjoitimme työtä sekä erikseen että yhdessä. Molemmat etsivät omilla tahoillaan myös teoriatietoa. Pohdimme ja kävimme useaan otteeseen työtä myös yhdessä läpi. Pystyimme jakamaan keskenämme ajatuksia opinnäytetyöhön liittyen, antamaan toisillemme vinkkejä sekä pohtimaan yhdessä ratkaisuja hankalissa tilanteissa. Saimme toisiltamme myös vertaistukea, kun asiat eivät aina menneet suunnitelmiamme mukaisesti. Iso kiitos opinnäytetyömme onnistumisesta kuuluu mukana olleelle lastenkodille, peliin osallistuneille lapsille sekä kyselyyn vastanneille.

Tutkimuksen tulokset antavat lastenkodille mahdollisuuden kehittää toimintaansa lapsilta saatujen kehittämissuositusten pohjalta. Tulokset kertovat mitkä laadukkaan laitoshoidon osa-alueet toteutuvat lasten mielestä lastenkodissa hyvin, ja mihin asioihin he toivoisivat

kiinnitettävän enemmän huomiota. Yhteisön kokemuspelin käytön kokemukset lisäävät pelin tunnettavuutta ja ovat hyödyksi sekä tulevaisuudessa peliä käyttäville että pelin kehittäjille. Tulevaan opinnäytetyön esittelytilaisuuteen osallistuvat kaikki Turun kaupungin sijaishuoltoyksiköiden johtajat, joten muutkin kaupungin lastenkodit saavat mahdollisuuden hyödyntää tutkimuksen tuloksia toiminnan kehittämisessä.

Jatkotutkimuksena olisi tärkeä selvittää, miten lastenkoti on ottanut lasten tässä tutkimuksessa antamat kehitysehdotukset huomioon. Jonkin ajan kuluttua olisi hyvä tehdä selvitys siitä, ovatko kritiikkiä saaneet asiat parantuneet. Jatkotutkimuksen aiheina ehdotamme myös vastaavan tutkimuksen toteuttamista muissakin lastenkodeissa.

## LÄHTEET

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Liettua: BALTO Print.

Barton, S., Gonzalez, R. & Tomlinson, P. 2012. Therapeutic residential care for children and young people. An attachment and trauma-inforced model for practice. Viitattu 17.11.2019. [https://books.google.fi/books?id=0EeVJHOgRdQC&pg=PA4&lpg=PA4&dq=bar-ton,+gonzalez+and+tomlin-son&source=bl&ots=4rHFv6GDv\\_&sig=ACfU3U1mEo2#v=onepage&q=residential&f=false](https://books.google.fi/books?id=0EeVJHOgRdQC&pg=PA4&lpg=PA4&dq=bar-ton,+gonzalez+and+tomlin-son&source=bl&ots=4rHFv6GDv_&sig=ACfU3U1mEo2#v=onepage&q=residential&f=false).

Enroos, R. 2016. Lapsen tulo julkiseen kotiin. Teoksessa R. Enroos; T. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 251.

Fattore, T.; Mason, J. & Watson, E. 2008. When Children are Asked About Their Wellbeing: Towards a Framework for Guiding Policy. Child Indicators Research.

Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. 2018. Johdatus lasten monipaikkaiseen asumiseen. Teoksessa H. Forsberg & A. Ritala-Koskinen (toim.) Monen kodin lapset. Gaudeamus, 11.

Golding, K. 2014. DDP-käsikirja. Hoitava kiintymys-terapeuttinen vanhemmuus. Turvattomuutta ja traumoja kokeneiden lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Tampere: Tammerprint Oy.

Hakalehto, S. & Toivonen, V. 2016. Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Hansaprint Oy.

Healey, J. 2018. Child protection. Thirroul, NSW: The Spinney Press.

Heino, T. & Sinkkonen, J. 2016. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen yhteistyötahot. Teoksessa K. Kumpulainen; E. Aronen; H. Ebeling; E. Laukkanen; M. Marttunen; K. Puura & A. Soulander (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim, 461.

Hirvonen, E. & Hurskainen, J. 2019. Minä jaksan tämän päivän – Tarinoita lastensuojelusta. Helsinki: WSOY.

Holopainen, O.; Lyytikäinen, T. & Niskanen, H. 2018. Selvittelevä haastatteluorientaatio. Teoksessa S. Hyvärinen & Pösö T. (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 48–49.

Innokylä 2018. Lastensuojelun terapeuttisen laitospalveluksen mallinnus. Viitattu 30.04.2019. <https://www.innokyla.fi/documents/6441327/2ef0ad02-2810-4de2-a2fe-52555590678b>.

Kivistö-Pyhtilä, T.; Hoppania, E.; Kallio, M.; Kivioja, 2A.; Korkala, M.; Korpela, M.; Kuusela, T.; Niemi-Weckström, A.; Lehto, M. & Savolainen, N. 2017. Kokemusasiantuntijuus lastensuojelun kehittämisessä. Teoksessa A. Pohjola; M. Kairala; H. Lyly & A. Niskala (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, 238–240.

Laakso, R. 2019. ”Ne näki musta”. Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL): Helsinki.

Laitoshoidon Lape-työryhmä. 2019. Lastensuojelun laitoshoido. Viitattu 06.03.2019. <https://www.lapeuusimaa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2018/12/Palvelukuvaus-lastensuojelun-laitoshoido.pdf>.

Lamberg, M. 2018. Kohtaava dialogisuus ja osallistava lastensuojelutyö. Teoksessa J. Sudenlehti & I. Uusitalo. Tulevaisuuden lastensuojelu. Tallinna: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys Ry., 90–99.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu 1. tammikuuta 2018. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Liikanen, V. & Penttinen, P. 2018. Tilastollisen aineiston koonti nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Kiilakoski, T. & Honkatukija, P. (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere: Vastapaino, 120.

Luomanen, J. & Nikander P. 2017. Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa M. Hyvärinen; P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 289.

Muukkonen, T. 2009. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 140–141.

Muukkonen, T. & Tuulensalo, H. 2018. Tutustumalla lapsi tulee näkyväksi – pienen lapsen kokemusten kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 140.

Pesäpuu ry. Lapset ja nuoret kehittäjinä. Viitattu 15.8.2019. <https://pesapuu.fi/toiminta/lapset-ja-nuoret-kehittajina/>.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa: Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojele – Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sinkkonen, J. 2015. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Helsinki: Duodecim, 148.

Socca 2019a. Yhteisön kokemuspeli. Viitattu 05.01.2019. <http://www.socca.fi/yhteisonkokemuspeli>.

Socca 2019b. Yhteisön kokemuspeli. Lasten ja nuorten ja työntekijöiden ääni esiin lastenkodissa. Viitattu 05.04.2019. [http://www.socca.fi/files/7489/Yhteiso\\_nkokemuspeli\\_posteri.pdf](http://www.socca.fi/files/7489/Yhteiso_nkokemuspeli_posteri.pdf).

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Helsinki. [http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM\\_2019\\_8\\_J\\_Lastensuojelun\\_laatusuositus.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

Sudenlehti, J. & Uusitalo, I. 2018. Tulevaisuuden lastensuojelu. Tallinna: Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys Ry.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 12.11.2019. [https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia\\_Etiikka-opas\\_2017.pdf](https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikka-opas_2017.pdf)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 6.11.2019. [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK\\_ohje\\_2012.pdf](https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 6.11.2019. [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden\\_eettisen\\_ennakoarvioinnin\\_ohje\\_2019.pdf](https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf).

THL 2019a. Hoito ja kasvatusta sijaishuollossa. Viitattu 03.01.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatusta-sijaishuollossa>.

THL 2019b. Lastensuojelulaitokset. Viitattu 05.03.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>.

THL 2019c. Lastensuojelu 2018. Tilastoraportti. Viitattu 25.06.2019. [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23\\_19\\_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y).

THL 2019d. Pelillisyyden hyödyntäminen sosiaalityössä. Viitattu 20.6.2019. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/pelillisyyden-hyodyntaminen-sosiaalityossa>.

Timonen-Kallio, E.; Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus. Työpäivi 23/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Viitattu 15.11.2019. [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88pa-ivi\\_2017\\_23\\_netiti%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88pa-ivi_2017_23_netiti%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Toivonen, V. & Pollari, K. 2018. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 73–74.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turku 2018. Lastenkoti lasten silmin. Viitattu 17.09.2019. [https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/asiakasraatien\\_vihkonen\\_15112018\\_0.pdf](https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/asiakasraatien_vihkonen_15112018_0.pdf).

Vario, P.; Barkman, J.; Kiili, J.; Nikkanen, M.; Oranen, M. & Tervo, J. 2012. Suojele unelmia, vaali toivoa. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon kehittämiseksi. Helsinki: Aksidenssi Oy.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

# Tutkimuslupa



## Tutkimuksen/opinnäytetyön lupa Anomus/päätös

Tyhjennä kentät

Tulosta lomake

### Anoja/anojen suku- ja etunimet

Sofia Venno ja Venla Lamminen

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

### Kotiosoite ja puhelin

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

### Tutkimuksen nimi ja aihe

Nuorten osallistaminen laitoshuollon

laadunarviointiin, Lastensuojelu

### Tutkimusaineiston koko

Itsearviointipeli, jonka pohjalta Webropol-

kysely laitoshuollon laadun arvioimiseksi.

\_\_\_\_\_

### Anoja on

AMK-opiskelija  Muu tutkija  Henkilökunta

### Nykyinen työnantaja tai oppilaitos

Turun ammattikorkeakoulu

### Nykyinen virka tai toimi

Opiskelija

### Tutkimuksen kohderyhmät

Lastenkodin lapset ja nuoret

### Tutkimus on

opinnäytetyö, mikä Laitoshuollon laadunarviointi

muu tutkimus, mikä \_\_\_\_\_

kehittämistyö, mikä \_\_\_\_\_

**Tutkimusmenetelmä** Yhteisön kokemuspeli, Webropol-kysely, Videointi/Äänitys ja Havainnointi

Tarvittavat resurssit \_\_\_\_\_

### Aineiston kokoamisajankohta

Kevät 2019

### Tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta

10/2019

Ohjaajat Yliopettaja Eeva Timonen-Kallio

### Arviointiryhmän lausunto

#### Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteiden vastaavuus Turun hyvinvointitoimialan toiminnan kehittämisen tavoitteiden kanssa  
 Opinnäytetyö vastaa sijaishuollon sosiaalityön kehittämistavoitteita. Lasten ja nuorten osallisuus, sekä  
 osallisuuden lisääminen ovat linjassa Turun kaupungin tavoitteiden kanssa. Tavoitteena myös laitoshuollon kehittäminen.

#### Hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys Turun hyvinvointitoimialalla  
 Opinnäytetyö on hyödynnettävissä kaikissa lastenkodeissa.

#### Arviointiryhmän puolto

Arviointiryhmä puoltaa opinnäytetyön toteuttamista Turun hyvinvointitoimialalla

Kyllä

Ei

16 / 4 20

Marit Holmberg  
 Allekirjoitus

Marit Holmberg  
 Nimenselvitys

#### Tutkimussuunnitelman hyväksyminen

Kyllä  Ei

11  
 Päätösnumero

17, 5 20 17

Tutkimusluvan myöntäjä Eija Lintinen

#### JAKELU

Tutkimuslupa: tutkimuksen vastuhenkilö, luvan saaja, suunnittelu ja riskien hallinta  
 Tutkimusraportti sähköisenä versiona: tutkimuksen vastuhenkilö, suunnittelu ja riskien hallinta

## Yhteisön kokemuspeli





## Webropol-kyselyn kysymykset

### Itsearviointikysely

Tämä kysely on osa Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyötä. Opinnäytetyön aiheena on kerätä tietoa turkulaisissa lastenkodeissa asuvilta nuorilta heidän kokemuksistaan lastenkodin arjesta.

Kyselyn vastaukset ovat täysin anonyymejä, joten kenenkään henkilöllisyys ei vastauksista käy ilmi. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Toivomme saavamme kuitenkin vastauksia, jotta lastenkodin toimintaa voitaisiin jatkossa kehittää entistä enemmän juuri teidän nuorten mielipiteitä kuunnellen! Jos joku kysymyksistä ei kosketa sinua, voit ohittaa kysymyksen.

Mietithän kysymyksiä ajatellen nykyistä lastenkotiasi :)

1. Miten lastenkodissa huolehditaan siitä, että suhteet perheeseesi säilyy? Voitaisiinko sitä parantaa jotenkin?


2. Miten kaverisuhteitasi ja/tai parisuhdettasi tuetaan lastenkodissa? Voitaisiinko sitä parantaa jotenkin?


3. Onko lastenkodissa sellaisia työntekijöitä, joille voit puhua vaikeistakin asioista?

- Kyllä  
 Ei  
 En osaa sanoa

4. Miten kuvailisit lastenkodin ohjaajia?

--


5. Jos koet, että tulet väärinkohdelluksi tai oikeuksiasi rikotaan, kenelle kerrot? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Kaveri
- Lastenkodin ohjaaja
- Oma vanhempi
- Sosiaalityöntekijä
- Valvira
- Oikeusasiamies
- Joku muu, kuka?
- En osaa sanoa

6. Oletko saanut hoitoa, mikäli sinulla on jokin sairaus tai muunlainen tarve saada hoitoa?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa/Asia ei koske minua

7. Onko lastenkodin ohjaajat olleet tarvittaessa apuna, että olet saanut tarvittavaa hoitoa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa/Asia ei koske minua

8. Miten yhteistyö nuorisopsykiatrian kanssa toimii? (0=huonosti, 10=erittäin hyvin).  
Voit jättää vastaamatta, mikäli kysymys ei kosketa sinua.

0

9. Mitä arjen taitoja saat opetella lastenkodissa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Ruoanlaittoa
- Raha-asioiden hoitamista
- Pyykin pesua
- Siisteydestä huolehtimista
- Muuta, mitä?

10. Miten siirtymät (esimerkiksi asuinpaikan tai koulun vaihto) ovat toimineet kohdallasi? Voit valita useamman vaihtoehdon. Ohita tämä kysymys, jos koet, ettei sinulla ole ollut siirtymiä.

- Siirtymiä on perusteltu riittävästi ja selkeästi
- Olen saanut itse vaikuttaa päätöksiin
- Siirtymät on tehty kysymättä mielipidettäni
- Siirtymiä ei ole perusteltu riittävästi

11. Koetko, että lastenkodissa on tärkeää käydä läpi omaa historiaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

12. Oletko saanut käydä lastenkodissa läpi omaa historiaasi työntekijöiden kanssa?

- Olen saanut käydä läpi omaa historiaani lastenkodissa
- Olen saanut käydä läpi omaa historiaani lastenkodissa, mutta en riittävästi
- En ole saanut käydä läpi omaa historiaani lastenkodissa

**13. Miten lastenkodissa on tuettu koulun käymistäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon tai ohittaa kysymyksen, jos kysymys ei koske sinua tai koet, ettet ole saanut tukea koulun käymisessä**

- Olen saanut apua läksyissä
- Olen saanut apua kokeisiin lukemisessa
- Olen saanut apua jatko-opintopaikan hakemisessa ja valitsemisessa
- Minua on kannustettu koulun käymisessä

**14. Miten lastenkoti voisi tukea koulun käymistä paremmin?**


**15. Tukeeko lastenkoti mahdollisuuksiasi harrastaa?**

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

## Pelin apukysymykset

### PELIIN APUKYSYMYKSIÄ

#### Yhteisöllisyys:

- Vietätkö aikaa yhdessä muiden lasten ja työntekijöiden kanssa?
- Miten vietät aikaa yhdessä muiden lasten ja työntekijöiden kanssa?
- Mistä yhteisöllisyys lastenkodissa syntyy?
- Tehdäänkö lastenkodissa yhteisiä retkiä/onko yhteistä toimintaa?

#### Laitos kotina:

- Pidätkö lastenkotia kotinasi?
- Mikä lastenkodissa on kodinomaista tai lisää sitä?
- Mikä lastenkodissa ei ole kodinomaista tai heikentää sitä?
- Millainen on hyvä laitos?
- Millainen on hyvä ohjaaja?

#### Tukihenkilö vanhemmalle

- Tiedätkö mikä on tukihenkilö?
- Olisiko tärkeää, että vanhemmatkin voisivat saada tukihenkilön?
- Tiedätkö ovatko vanhemmat saaneet lastenkodista riittävästi tukea ja apua?
- Tiedätkö miten lastenkoti on tukenut vanhempiasi?

#### Perheen pitäminen elämässä

- Oletko itse saanut määritellä, kehen haluat olla yhteydessä vai onko puolestasi päätetty, että kehen voit olla yhteydessä ja kehen et?
- Miten yhteistyö lastenkodin ja kodin välillä toimii?
- Miten perheen pitämistä elämässä on tuettu?

#### Lapsen oikeudet

- Mitä asioita tulee mieleen lapsen oikeuksista?
- Pystytkö vaikuttamaan omiin asioihisi? Miten?
- Saatko osallistua lastenkodin yhteisiin päätöksiin? Miten?

#### Perusterveydenhuolto

- Oletko saanut hoitoa, jos sinulla on ollut sairaus tai muu tarve?
- Onko lastenkodin henkilökunta auttanut tarvittavaan hoitoon pääsemisessä?
- Koetko lastensuojelutaustan vaikuttavan hoitoosi?
- Miten terveydenhuollon henkilöstö on kohdannut sinut?

#### Oman elämän ennakoitavuus

- Käydäänkö asiakassuunnitelmiasi läpi?
- Perustelevatko työntekijät tekemiään päätöksiä riittävästi ja ymmärrettävästi?
- Koetko voivasi vaikuttaa omaan tulevaisuuteesi?

-Tehdäänkö lastenkodissa esimerkiksi viikkosuunnitelmia? Tiedätkö mitä esimerkiksi seuraavan viikon aikana tapahtuu?

#### Mielenterveyden hoito

-Miten mielenterveyden hoitoa on tuettu lastenkodin puolelta?  
-Onko lastenkodissa joku työntekijä, jolle voit puhua, jos on huolia?

#### Vertaisryhmä

-Mitä on vertaistuki?  
-Mistä vertaistukea voi saada?

#### Itsenäisen elämän tiedot

-Miten itsenäisyyttä tuetaan lastenkodissa tällä hetkellä ja miten sitä voitaisiin tukea paremmin?  
-Oletko saanut harjoitella itsenäisen elämän taitoja? (Siivous, kokkaus, raha-asiat, asumiseen liittyvät asiat)  
-Tuleeko mieleen muita itsenäisen elämän taitoja, jota olisi lastenkodissa saanut harjoitella?  
-Tiedätkö mitä jälkihuolto tarkoittaa ja mitä kaikkea siihen kuuluu?  
-Keneltä olet kuullut jälkihuollosta?

#### Pysyvät ihmissuhteet

-Miten lastenkodissa tuetaan ihmissuhteitasi ja miten niitä voitaisiin tukea vielä paremmin?  
-Onko lastenkodissa vierailusääntöjä?  
-Miten läheisesi on kartoitettu lastenkodissa?

#### Turvallisuus

-Mitkä asiat lastenkodissa lisäävät turvallisuutta?  
-Mitkä asiat lastenkodissa heikentävät turvallisuutta?

#### Siirtymät

-Millaisia siirtymävaiheita olet kokenut?  
-Miten lastenkodissa on tuettu siirtymävaiheissa?

#### Oman historian läpikäynti

-Oletko saanut käydä omaa historiaasi läpi lastenkodissa? Kenen kanssa?  
-Miten haluaisit käydä omaa historiaasi läpi lastenkodissa?

#### Koulunkäynnin turvaaminen

-Toimiiko yhteistyö lastenkodin ja koulun välillä?  
-Miten lastenkodissa tuetaan koulunkäyntiäsi?  
-Oletko saanut riittävästi esimerkiksi läksypua tai tukea kokeisiin lukemiseen?